

Breaking Free From Victim Mentality “Toxic Fruits of Family Violence”***

Naya Pramahant*

Pavika Sriratanaban**

Abstract

All human beings are born with “Free Will”, which means we have freedom to choose to do or not to do something in our lives. However, there are many things in life that one has no control over, one of those is the family to which one is born and raised. However, that family happens to be among the most important social institutions and also has the most significant impacts on one’s entire life, for better or worse. If the foundation of life and society is dysfunctional or violent, it will have negative effects on other social institutions as well.

The findings in this article, indicated that Classical Sociological Theory, which generally explained the reproduction of violence, were toned down with the transformation of social structure and social context in a “Post-Societal Phase”. In addition, this article reveals that humans could break free from victim mentality, “the toxic fruit of family violence”, which is constructed from violent experiences in childhood. Because humans are like fruits that come with “the seed of worthiness” which contains power within or have the potential to transform themselves and also the ability to create a better society.

Keywords: toxic fruit of family violence, reproduction of violence, breaking free from victim mentality, self-empowerment

*M.A. Student, Master of Arts Program in Criminology and Criminal Justice, Faculty of Political Science, Chulalongkorn University. Email: Nicmiss.naya@gmail.com

**Corresponding author: Assistant Professor, Ph.D., Sociology and Anthropology Department, Faculty of Political Science, Henri Dunant Rd., Wang Mai, Pathumwan, Bangkok 10330. Email: pavika.p@gmail.com

***Received April 5, 2018; Revised May 9, 2018; Accepted May 14, 2018

อิสรภาพจากมโนทัศน์ทายาทความรุนแรง***

นญา พรหมพันธุ์*

ภาวิกา ศรีรัตนบัลล์**

บทคัดย่อ

มนุษย์เกิดมาพร้อมกับ “เจตจำนงเสรี” (free will) กล่าวคือ มนุษย์มีเสรีภาพในการตัดสินใจเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำการสิ่งใดก็ได้บนเส้นทางชีวิตของตน แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีอีกหลายอย่างซึ่งถือได้ว่าอยู่เหนือความสามารถในการเลือกของมนุษย์ หนึ่งในนั้นก็คือ “จุดเริ่มต้นแห่งชีวิต” หรือเราปราศจากเสรีภาพในการเลือกสภาพครอบครัวตั้งต้นของตนได้ แต่ครอบครัวนั้นกลับเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญและมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทั้งชีวิต หากสถาบันพื้นฐานแห่งชีวิตและสังคมทำหน้าที่ปกพร่องหรือรุนแรง แน่ชัวร์ว่าย่อมส่งผลกระทบต่อสถาบันทางสังคมอื่นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

การศึกษานี้พบว่า ทฤษฎีทางสังคมวิทยาแบบดั้งเดิมที่กล่าวถึงการสืบทอดหรือการผลิตซ้ำความรุนแรง (reproduction of violence) ถูกทำให้มีน้ำหนักลดลงด้วยอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและบริบททางสังคมใน “ยุคหลังสังคม” (post-societal phase) โดยบทความนี้จะสะท้อนให้เห็นว่าแท้จริงแล้วมนุษย์สามารถปลดปล่อยตัวเองออกจาก “มโนทัศน์ทายาทความรุนแรง” ซึ่งถูกปลูกฝังมาจากประสบการณ์ความรุนแรงในวัยเด็กได้ ไม่ว่าผู้นั้นจะเผชิญกับสถานการณ์เยี่ยงไรก็ตาม ทั้งนี้เนื่องจากมนุษย์เสมือนผลิตทางสังคมซึ่งมาพร้อมกับเมล็ดพันธุ์แห่งคุณค่าที่ทรงพลัง มีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงตนเองและมีความสามารถในการสร้างสรรค์สังคมไปในวิถีทางที่ดีขึ้นต่อไปได้

คำสำคัญ: ทายาทความรุนแรง, การสืบทอด/การผลิตซ้ำความรุนแรง, อิสรภาพจากมโนทัศน์ทายาทความรุนแรง, การเสริมสร้างพลังของตนเอง

*นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอาชญวิทยาและงานยุติธรรม คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อีเมล Nicmiss.naya@gmail.com

**ผู้รับผิดชอบบทความ: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถนนอังรีดูนังต์ แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330 อีเมล pavika.p@gmail.com

***ได้รับบทความ 5 เมษายน 2561; แก้ไขปรับปรุง 9 พฤษภาคม 2561; อนุมัติให้จัดพิมพ์ 14 พฤษภาคม 2561

บทนำ

ปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสถาบันครอบครัวมีความแตกต่างจากความรุนแรงในสถาบันทางสังคมอื่น เนื่องจากการทำร้ายกันระหว่างบุคคลที่มีความผูกพันและใกล้ชิดกัน ซึ่งมีความสลับซับซ้อนแตกต่างกันไปตามรูปแบบความสัมพันธ์ของแต่ละครอบครัว บริบทของสังคม และเงื่อนไขทางวัฒนธรรม โดยทั่วไปแล้วมักจะไม่ใช่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเพียงแค่ครั้งเดียว แต่มักจะเกิดขึ้นวนเวียนเป็นวงจรซ้ำไปซ้ำมา เป็นระยะเวลาที่ยาวนานซึ่งมีแนวโน้มทำให้ความรุนแรงถูกสะสม (accumulate) ก่อตัวและทวีระดับความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ก่อนที่จะประทุออกมาสร้างความเสียหายปรากฏให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมในสังคมจึงกล่าวได้ว่าความรุนแรงในครอบครัวนั้นไม่ได้เป็นเพียงแค่ปัญหาภายในของครอบครัวใดครอบครัวหนึ่งเท่านั้น แต่ยังถือเป็นโจทย์ใหญ่ของแทบทุกสังคมที่จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือทั้งจากสมาชิกในสังคมและกลไกสถาบันทางสังคมทุกภาคส่วนเข้ามาแก้ไขปัญหาเหล่านี้ร่วมกัน

ตามกรอบทฤษฎีทางสังคมวิทยาแบบดั้งเดิม¹ (classical sociological theory) ส่วนใหญ่มุ่งอธิบายปัจเจกบุคคลในฐานะผลผลิตจากการประกอบสร้างทางสังคม (the results/fruits of social construction) เพียงมิติเดียว กล่าวคือ กลไกทางสังคมที่รุนแรงย่อมให้ผลผลิตที่รุนแรง แต่อย่างไรก็ตาม บทความนี้มุ่งเน้นอธิบายประสบการณ์ของเหยื่อหรือผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวที่พยายามยุติวงจรการสืบทอดและการถ่ายทอดความรุนแรงท่ามกลางบริบทสังคมร่วมสมัย (contemporary social context) ในยุคหลังสังคม (post-societal phase) ทั้งนี้ผู้เขียนจะฉายภาพให้เห็นถึงความต่อเนื่องของกระบวนการประกอบสร้าง “มโนทัศน์ทายาทความรุนแรง” การสืบทอด/ผลิตซ้ำความรุนแรง (reproduction of violence) ไปจนถึงการต่อสู้อย่างปัจเจกบุคคลกับโครงสร้างความรุนแรงต่อไป

จากกรอบงานวิจัยเรื่องทายาทความรุนแรง² เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (qualitative research) ศึกษาวิจัยผ่านเรื่องเล่าอย่างย้อนคิดคำนึงถึง (introspective narrative) ถึงประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้หญิงอายุระหว่าง 20 - 60 ปี จำนวน 5 คน ซึ่งมีที่มาจากพื้นฐานครอบครัวตั้งต้นที่รุนแรงหรือมีประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นช่วงก่อนอายุ 20 ปีบริบูรณ์ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) เป็นเครื่องมือหลักในการรวบรวมข้อมูล รวมทั้งสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมจากการแลกเปลี่ยน (share) เรื่องเล่าประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวซึ่งเป็นเรื่องราว

¹หมายถึง ทฤษฎีที่ได้ถูกสร้างขึ้นมาในช่วงยุคคลาสสิกของสังคมวิทยาในยุโรป (ประมาณต้นคริสต์ศตวรรษ 1899 จนถึงต้น ค.ศ. 1900) อาทิ ทฤษฎีของกอมต์ (Comte) สเปนเซอร์ (Spencer) มาร์กซ์ (Marx) เดอร์ไคม์ (Durkheim) เวเบอร์ (Weber) และซิมเมล (Simmel) ซึ่งได้ถูกสร้างขึ้นมาในยุคคลาสสิกของฝรั่งเศส อังกฤษ และเยอรมนี ส่วนทฤษฎีของมีด (Mead) และพาร์สันส์ (Parsons) จากสหรัฐอเมริกาส่วนใหญ่พัฒนามาหลังแนวความคิดดังกล่าว ทว่าได้รับอิทธิพลมาจากความคิดในยุโรป (Chetta Puanghut 2007, 9)

²บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่องทายาทความรุนแรง: แนวคิดการประกอบสร้างทางสังคมต่อการจัดการประสบการณ์ความรุนแรง (“Toxic Fruit” of Family Violence: The Social Constructionist Perspective on Management of Violent Experiences)

ที่ถูกถ่ายทอดผ่านโลกออนไลน์บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต³(internet network) ทั้งนี้เพื่อศึกษาผลกระทบที่ปัจเจกบุคคลได้รับมาจากประสบการณ์ดังกล่าว รวมทั้งเพื่อค้นหาจุดร่วมของหนทางสู่อิสรภาพจากมโนทัศน์ทฤษฎาทุรนแรงโดยผู้เขียนจะหยิบยกประเด็นสำคัญออกมาวิเคราะห์ผ่านกรอบทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (structuration theory) แบ่งได้ 4 ประเด็น ประกอบด้วย

1. ทายาทความรุนแรง (“toxic fruit” of family violence)
2. มโนทัศน์ทฤษฎาทุรนแรงกับการผลิตซ้ำความรุนแรง (victim mentality and reproduction of violence)
3. การหนี: ทางออกจากวงจรความรุนแรง? (escaping: the exit of cycle of violence?)
4. การต่อสู้ระหว่างผู้กระทำการกับโครงสร้างความรุนแรง (the battle between active agency and violent structure)

ความรุนแรงในครอบครัวที่ก่อตัวมาตั้งแต่โครงสร้างพื้นฐานแห่งชีวิต (family violence as a foundation of life) ส่งผลโดยตรงต่อกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมของมนุษย์ เนื่องจากครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดคุณค่า (values) ความเชื่อ (beliefs) ทศนคติ (attitudes) และพฤติกรรม (behaviors) ให้กับมนุษย์ (Widom, Czaja and Dutton 2014, 653) ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสถาบันครอบครัว (family or domestic violence) มีหลากหลายรูปแบบ⁴ อาทิ การทำร้ายทางร่างกาย (physical abuse) การทำร้ายทางเพศ (sexual abuse) การทำร้ายทางคำพูด (verbal abuse) การทำร้ายทางอารมณ์และจิตใจ (emotional and psychological abuse) การทำร้ายทางการเงิน (financial abuse) และการทอดทิ้ง/ละเลย (deprivation/neglect) เป็นต้น (World Health Organization 2017) ซึ่งอาจทวีความร้ายแรงถึงขั้นมีผู้เสียชีวิตกลายเป็นการฆาตกรรม (murder) หรืออาจนำไปสู่การประกอบอาชญากรรมอื่น ๆ (crimes) ต่อไปได้ ดังที่วิเคราะห์ในส่วนถัดไป แต่ในขั้นแรกจำเป็นต้องทำความเข้าใจก่อนว่าตามกรอบความคิดนี้ ใครคือทายาทความรุนแรง

³รวบรวมจากแหล่งข้อมูลบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (ออนไลน์) ผ่าน 2 ช่องทางหลัก คือ The Oprah Winfrey Network (OWN) (Winfrey 2016) และ Dr. Phil Show (Mcgraw 2017a) เนื่องจากเป็นช่องทางที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย มีองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์มากมาย เสมือนเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคลที่มีประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวหลากหลายรูปแบบ นอกจากนี้ ยังเชื่อมโยงผู้เชี่ยวชาญจากหลายศาสตร์ หลากสาขาเข้าด้วยกัน เพื่อเข้ามามีส่วนร่วมทางสังคมในการช่วยเหลือเหยื่อหรือผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรง ในส่วนนี้สะท้อนการเชื่อมโยงองค์ความรู้และแหล่งการเรียนรู้สมัยใหม่ ท่ามกลางบริบทสังคมปัจจุบันซึ่งเทคโนโลยีเข้ามาทลายขอบเขตในมิติเวลา พื้นที่ และภาษาอย่างสิ้นเชิง

⁴ประสบการณ์ความรุนแรงในวัยเด็กของแต่ละคนแตกต่างกันออกไป จากการศึกษาวิจัยพบว่า เด็กส่วนใหญ่เรียนรู้การใช้ความรุนแรงมาจากวิธีการอบรมสั่งสอนที่รุนแรง (violent discipline) ของสมาชิกในครอบครัว อาทิ จากบทลงโทษที่รุนแรง (violent punishment) จากการไม่ถูกลงโทษเมื่อกระทำความผิด (parenting without punishment) จากการลอกเลียนแบบ (imitate) ตัวแบบที่รุนแรง (violent role models) รวมทั้ง จากการขาดตัวแบบที่ดี (the lack of positive role models) เนื่องจากถูกทอดทิ้งหรือถูกเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย

1. ทายาทความรุนแรง (“toxic fruit” of family violence)

จากการศึกษาวิจัยผ่านเรื่องเล่าประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัว พบว่าปัจเจกบุคคลที่เติบโตมาในพื้นฐานครอบครัวที่รุนแรง ท่ามกลางความสัมพันธ์ที่ทำร้ายกัน (abusive relationships) มีแนวโน้มที่จะได้รับความรุนแรงบางอย่างมาจากประสบการณ์ดังกล่าว ซึ่งแต่ละคนสะท้อนผ่านความคิดและพฤติกรรมที่รุนแรง (violent attitudes and behaviors) ในมิติที่แตกต่างกันออกไป อาทิ บางคนสะท้อนผ่านความรู้สึกไม่เห็นอกเห็นใจผู้อื่น (lack of empathy) การแสดงอารมณ์หงุดหงิด/ฉุนเฉียวง่าย (bad-tempered) การควบคุมตนเองต่ำ (low self-control) การแสดงพฤติกรรมที่ก้าวร้าว (aggressive behavior) นอกจากนี้ บางคนสะท้อนผ่านความรู้สึกว่าตนไร้ค่า (feeling worthless) การนับถือตนเองต่ำ (low self-esteem) การกำหนดอัตลักษณ์แห่งตนในทางลบ (negative self-identity) (Leisenring 2006, 324) การปลีกตัวออกจากสังคม (isolation) ความซึมเศร้า (depression) การทำร้ายตัวเอง (self-abuse) การใช้สารเสพติด (substance abuse) รวมทั้ง ความพยายามที่จะจบชีวิตตัวเอง (suicide attempt) เพื่อต้องการหาทางออกจากวงจรความรุนแรงอย่างถาวร เป็นต้น ข้างต้นถือเป็นผลกระทบทางจิตใจที่ปัจเจกบุคคลมีแนวโน้มที่จะได้รับมาจากประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัว

บาดแผลความรุนแรงที่ปัจเจกบุคคลได้รับมาจากการถูกทำร้ายด้วยการใช้ความรุนแรงในครอบครัวบางครั้งอาจไม่ใช่แค่บาดแผลที่มองเห็นเด่นชัดตามร่างกายเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงบาดแผลที่มองไม่เห็น (invisible wounds) โดยเฉพาะบาดแผลทางอารมณ์และจิตใจ (emotional and psychological wounds) ซึ่งถือเป็นผลข้างเคียง (side effects) จากความรุนแรงทุกรูปแบบโดยบาดแผลลักษณะนี้เป็นความเสียหายเบื้องต้นซึ่งเสมือนแหล่งสะสมความรุนแรงที่ซ่อนเร้นอยู่ภายในความคิดและจิตใจของมนุษย์ และมักจะก่อตัวมาพร้อมกับความรู้สึกเชิงลบ (negative affect) และอารมณ์ที่รุนแรง (violent emotions) อาทิ ความรู้สึกโกรธเคือง เคียดแค้น โศกเศร้า หวาดกลัว กลัวโทษ หึงหวงรุนแรง รู้สึกขาดความรักความอบอุ่น เป็นต้น ซึ่งถือเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อการประกอบสร้างทัศนคติและพฤติกรรมที่รุนแรงได้ทั้งสิ้น ทั้งนี้หากเปรียบเทียบความรุนแรงเหมือนดังยาพิษ (violence as toxic) ทายาทความรุนแรงตามกรอบแนวคิดนี้จึงหมายถึงผู้ที่ได้รับพิษความรุนแรงมาจากประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวซึ่งเป็นพิษที่มีฤทธิ์หรือมีอำนาจในการทำร้ายมนุษย์ทางใดทางหนึ่งและสามารถลุกลามสร้างผลร้ายและก่อให้เกิดภัยอันตรายที่ร้ายแรงต่อไปได้อีกมากมาย ตราบใดที่บุคคลนั้นยังไม่ได้รับการเยียวยาหรือมีการจัดการประสบการณ์เหล่านั้นอย่างเหมาะสม

บุคคลที่ภายนอกอาจดูเหมือนว่าจะไม่มีความรุนแรง ไม่ก้าวร้าว ไม่ได้หมายความว่าบุคคลนั้นจะไม่ได้รับพิษความรุนแรงมาจากประสบการณ์ดังกล่าว แต่อาจเป็นเพราะว่าบุคคลนั้นยังไม่ส่งสัญญาณความรุนแรง (no sign of violence) ออกมาให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ชัดเจน นอกจากนี้บางคนอาจจะกำลังปิดบัง (hiding) ผลกระทบที่ตนได้รับจากประสบการณ์ความรุนแรงเหล่านั้นอยู่ก็ได้ ทั้งนี้อาจมีวัตถุประสงค์เพื่อปกป้อง (to protect) ตนเองและผู้อื่นหรือแม้กระทั่งเป็นการปกปิดเพื่อปกป้องผู้ที่กระทำความรุนแรง (the abuser) ด้วย เนื่องจากเป็นสมาชิกในครอบครัวเดียวกันซึ่งมีความผูกพันกันมาอย่างเนิ่นนาน หลาย

คนให้เหตุผลตรงกันว่า สาเหตุที่เลือกปกป้องผู้ที่ทำร้ายตน เพราะว่าการให้ผู้นั้นต้องตกเป็นจำเลยของสังคม หรือถูกตัดสิน/ตราหน้าว่าเป็นคนไม่ดี นอกจากนี้บางคนสะท้อนว่าเป็นการปกป้องเพื่ออำพรางรักษาสถาบันครอบครัวให้ดำรงอยู่ต่อไปเพื่อรักษาภาพลักษณ์ของตนเองและครอบครัวไม่ให้ต้องตกเป็นขี้ปากของชาวบ้าน ยิ่งไปกว่านั้นบางคนสะท้อนว่า สาเหตุที่ตนปกป้องผลกระทบจากประสบการณ์อันแสนเจ็บปวดเหล่านั้น เนื่องจากรู้สึกหวาดกลัว (terrified) เกินกว่าถ้าบอกใครไปแล้ว ปัญหาจะกลายเป็นเรื่องราวใหญ่โตทำให้ความรุนแรงทวีเป็นภัยอันตรายที่ร้ายแรงมากยิ่งขึ้นได้ นอกจากนี้บางคนมองว่า ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องของคนใน คนนอกไม่ควรเข้ามายุ่งเกี่ยวหากเปิดเผยไปแล้วสังคมก็คงไม่สามารถช่วยเหลืออะไรได้ ถ้าแจ้งความไปก็ไร้ประโยชน์เนื่องด้วยตนไม่เชื่อในกระบวนการยุติธรรม รวมถึงมีบางกรณีที่เคยนำเรื่องไปแจ้งความ แต่เจ้าหน้าที่ตำรวจกลับไม่รับแจ้งความเพราะอาจมองว่า ปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวเป็นเรื่องภายในบ้านซึ่งอาจมีการกระทบกระทั่งกันบ้างเป็นเรื่องปกติ จึงเน้นการไกล่เกลี่ยคู่กรณีเป็นหลัก ที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนมิติการให้เหตุผล (rationalize) ที่หลากหลายของปัจเจกบุคคลว่า เหตุใดตนจึงเลือกที่จะปกป้องเรื่องราวหรือบาดแผลจากประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวไว้เพียงลำพัง และเลือกที่จะไม่นำเรื่องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมไม่บอก/แจ้ง/รายงาน/ขอความช่วยเหลือจากช่องทางต่าง ๆ ที่รัฐและสังคมได้สร้างไว้ เป็นเหตุให้บ่อยครั้งบาดแผลจากประสบการณ์เหล่านั้นถูกซ่อนเร้นด้วยความเงียบ (silence) และถูกเก็บกดเป็นความรุนแรงที่ฝังอยู่ภายในระดับความคิดและจิตใจเสมือนภูเขาน้ำแข็งส่วนที่จมอยู่ใต้น้ำ (beneath the surface) รอวันที่จะระเบิดหรือก่อให้เกิดความเสียหายที่ร้ายแรงต่อตนเอง ผู้อื่น หรือสังคมต่อไป

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนต้องการสะท้อนให้เห็นว่ายากมากที่สังคมจะสามารถรับรู้ได้อย่างแน่ชัดว่าใครคือทายาทความรุนแรง หรือแท้ที่จริงแล้วบุคคลใดบ้างที่ได้รับพิษความรุนแรงมาจากประสบการณ์ดังกล่าว ทั้งนี้เนื่องจากสภาพจิตใจของมนุษย์ (human mind) นั้นมีความสลับซับซ้อน (complexity) แตกต่างกันออกไปในแต่ละบุคคล เพราะฉะนั้นสังคมภายนอกจึงมีอาจรับรู้หรือเข้าไปทำความเข้าใจจิตใจของมนุษย์ทุกคนได้อย่างถ่องแท้ ดังสุภาษิตไทยที่ว่า “เพราะจิตมนุษย์นี้ไซ้ร้ ยากแท้หยั่งถึง” นั่นเอง

ทายาทความรุนแรง ตามกรอบงานวิจัยนี้จึงหมายถึงปัจเจกบุคคลที่มีประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวและเป็นผู้ที่ได้รับพิษหรือความรุนแรงซึ่งเป็นผลกระทบในทางลบ (negative impacts) อันเนื่องมาจากประสบการณ์ดังกล่าวโดยอาจสะท้อนผ่านทัศนคติที่รุนแรง อารมณ์ที่รุนแรงซึ่งมีแนวโน้มที่จะนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมที่รุนแรง ไม่ว่าจะเป็นการกระทำความรุนแรงต่อตนเอง (self-directed violence) ต่อผู้อื่น (interpersonal violence) หรือต่อสังคม (collective violence) ต่อไป

โดยสรุปผู้เขียนเห็นว่าแม้เพียงบุคคลเดียวเท่านั้นที่สามารถตอบคำถามได้ว่า ใครคือทายาทความรุนแรงคนนั้นก็คือตัวเราเอง เพราะแต่ละคนได้รับพิษความรุนแรง อันเนื่องมาจากประสบการณ์ดังกล่าวในมิติที่ต่างกันไป อีกทั้งพิษความรุนแรงบางรูปแบบอาจเป็นสิ่งที่มองไม่เห็นหรืออาจยังไม่แสดง ความเสียหายออกมาให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ เพราะฉะนั้นสังคมหรือครอบครัวจึงไม่สามารถชี้นิ้วหรือพุ่งเป้า

กล่าวว่าบุคคลนั้นบุคคลนี้ คือ ทายาทความรุนแรงได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้เป็นหน้าที่ของแต่ละคนที่จะต้องตั้งคำถามกับตัวเอง เพื่อค้นหาหนทางการแก้ไขปัญหาหรือขอความช่วยเหลือจากสังคมต่อไป

2. มโนทัศน์ทายาทความรุนแรงกับการผลิตซ้ำความรุนแรง (victim mentality and reproduction of violence)

จากการศึกษาวิจัย⁵พบว่า บัณฑิตบุคคลที่เติบโตมาจากพื้นฐานครอบครัวตั้งต้นที่รุนแรงมีแนวโน้มที่จะผลิตซ้ำความรุนแรงไม่ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ก็ต่อสังคมต่อไป เนื่องจากประสบการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในวัยเด็กมีผลโดยตรงต่อการประกอบสร้างกรอบความคิดบางอย่างที่แฝงด้วยความรุนแรงซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญที่มีอิทธิพลในการกำหนดทัศนคติและพฤติกรรมที่รุนแรงให้กับบัณฑิตบุคคล ซึ่งในงานวิจัยนี้เรียกกรอบความคิดที่แฝงด้วยความรุนแรงนี้ว่า มโนทัศน์ทายาทความรุนแรง (victim mentality⁶)

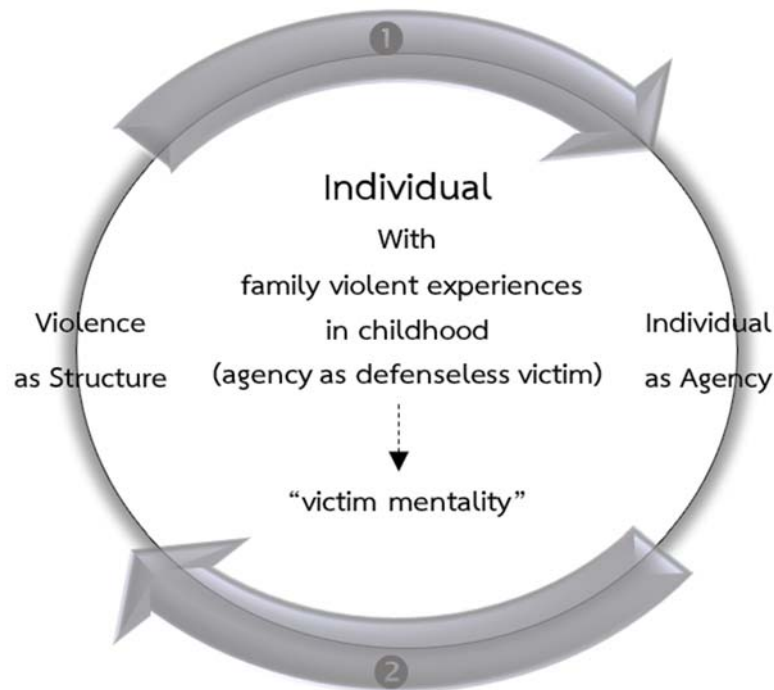
ตามทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (structuration theory) สามารถนำมาอธิบายปรากฏการณ์ความรุนแรงในครอบครัวได้ในลักษณะเชิงทวิลักษณ์นิยม (problematic dualism) ซึ่งเป็นกลไกความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลในฐานะผู้กระทำการ (individual as agency) และความรุนแรงในฐานะโครงสร้างทางสังคม (violence as structure) กล่าวคือ มนุษย์ถูกตีกรอบ/ถูกรอบงำโดยโครงสร้างทางสังคมในขณะเดียวกัน มนุษย์ก็เป็นผู้ตีกรอบ/กำหนดกลไกทางสังคมด้วยเช่นกัน การกระทำของปัจเจกบุคคลและโครงสร้างจึงไม่สามารถวิเคราะห์แยกจากกันได้อย่างชัดเจน (Supang Chantavanich 2012, 256-259)

ตามแนวคิดของ Anthony Giddens นักสังคมวิทยาชาวอังกฤษ ผู้พัฒนาทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (theory of structuration/structuration theory) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ปัญหาทางสังคมในลักษณะทวิลักษณ์นิยมผ่านมโนทัศน์เรื่องผู้กระทำการและโครงสร้าง (Chetta Puanghut 2007, 1-42) สามารถนำมาใช้ในการอธิบายการก่อรูปความสัมพันธ์ของโครงสร้างทางสังคมว่าโครงสร้างเป็นกลไกสำคัญที่มีส่วนในการกำหนดชีวิตทางสังคมและพฤติกรรมของมนุษย์ และในขณะเดียวกันสมาชิกของสังคมเองในฐานะผู้กระทำการก็เป็นตัวกำหนดโครงสร้างทางสังคมเช่นกัน เนื่องจากเป็นผู้ที่มีส่วนในการผลิต (production) และผลิตซ้ำ (reproduction) โครงสร้างทางสังคมให้ดำเนินต่อไปโครงสร้างจึงเป็นทั้งวิถีทางและผลลัพธ์ของการกระทำของมนุษย์ (Supang Chantavanich 2012, 256-259) ซึ่งถือเป็นทฤษฎีร่วมสมัยที่ยังคงเป็นข้อถกเถียงทางสังคมวิทยามาจนถึงปัจจุบันว่าแท้จริง

⁵งานวิจัยเรื่องทายาทความรุนแรง: แนวคิดการประกอบสร้างทางสังคมต่อการจัดการประสบการณ์ความรุนแรง ของนางสาวณญา พรหมพันธุ์

⁶หนึ่งในหลักการสำคัญของ Bible study ที่ใช้อธิบายกรอบความคิดเชิงลบ (negative mindset) ของปัจเจกบุคคลที่ได้รับมาจากการถูกกระทำ (be abused) ด้วยความรุนแรง หรือถูกปฏิบัติในวิถีทางที่ไม่ถูกต้อง (mistreated) อย่างไม่เป็นธรรม (injustice) (Osteen 2017a) ไม่จากครอบครัว/สังคม/บุคคลรอบข้าง ก็จากสถานการณ์ที่ร้ายล้อม/บริบท/เงื่อนไขทางสังคม

แล้วมนุษย์มีอิสระในการกระทำอย่างเสรีหรือถูกโครงสร้างกำกับควบคุมกันแน่ (Pinwadee Srisupan 2012, 191) ทั้งนี้สามารถนำมาวิเคราะห์เชื่อมโยงประเด็นปัญหาความรุนแรงในครอบครัวแบ่งได้ 2 ส่วน คือ มิติโครงสร้างกับการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์และมิติผู้กระทำการกับการกำหนดโครงสร้างความรุนแรงโดยสามารถสรุปได้ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 การประกอบสร้างมโนทัศน์ทายาทความรุนแรง⁷

ส่วนที่ 1 โครงสร้างกับการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ (structure and the construction of human behavior)

⁷ผู้เขียนพัฒนาแผนภาพมาจากการศึกษาทฤษฎี structuration theory ของ Giddens โดยประยุกต์หลักการสำคัญมาใช้ในการอธิบายผลกระทบหรือมโนทัศน์เชิงลบที่ปัจเจกบุคคลได้รับมาจากการประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวตั้งต้น

คำถามสำคัญในการวิเคราะห์ส่วนนี้คือ มโนทัศน์ทฤษฎาความรุนแรงถูกประกอบสร้างมาได้อย่างไรและเพราะเหตุใดโครงสร้างความรุนแรงที่ก่อตัวขึ้นตั้งแต่ครอบครัวตั้งต้น^๑จึงมีอิทธิพลทำให้ปัจเจกบุคคลผลิตซ้ำความรุนแรง

โครงสร้างความรุนแรง (violent structure) ตามกรอบการวิจัยนี้ หมายถึง กลไกพื้นฐานทางสังคมในลักษณะความสัมพันธ์ที่ทำร้าย (abusive relationships) ระหว่างสมาชิกในครอบครัว (Forward and Buck 2001, 32-51) หรือที่เรียกว่า “toxic relationships” อีกทั้งยังรวมถึงโครงสร้างความรุนแรงที่แฝงอยู่ในสถาบันและบริบท/สภาพแวดล้อมทางสังคม อาทิ ความรุนแรงในรูปแบบของความยากจนกฎหมายที่ไม่เป็นธรรม ความไม่เท่าเทียม/เหลื่อมล้ำทางสังคม การปิดกั้นทางการศึกษาสภาพชุมชน/สังคมที่เอื้อต่อการประกอบอาชญากรรม หรือที่เรียกว่า “toxic environment” นอกจากนี้ยังครอบคลุมถึงความรุนแรงที่ฝังรากลึกอยู่ในความคิดความเชื่อของสังคมซึ่งถือเป็นโครงสร้างใหญ่ในระดับวัฒนธรรมหรือที่เรียกว่า “toxic roots” ด้วยหลักการข้างต้นประยุกต์มาจากการอบแนวคิดเชิงนิเวศวิทยา (the ecological framework) (World Health Organization 2017) ซึ่งสะท้อนให้เห็นความรุนแรงหลากหลายมิติที่แฝงอยู่ในโครงสร้างทางสังคมแทบทุกระดับซึ่งล้วนมีส่วนสำคัญต่อกลไกการทำงานของสถาบันพื้นฐานอย่างครอบครัว และมีอิทธิพลในการกำหนดทัศนคติและพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมทั้งสิ้น

ประสบการณ์ความรุนแรงที่ปัจเจกบุคคลเผชิญในช่วงวัยเด็กหรือโครงสร้างความรุนแรงที่ก่อตัวขึ้นในสถาบันครอบครัวตั้งต้นนั้น ถือเป็นสิ่งที่อยู่นอกเหนือเสรีภาพในการเลือกของมนุษย์ ในส่วนนี้สะท้อนให้เห็นว่าปัจเจกบุคคล (เด็ก) ถูกสมาชิกในครอบครัวชักจูง/ผลักดันเข้าสู่โครงสร้างความรุนแรงโดยปราศจากความสมัครใจ ผ่านกลไกพื้นฐานแห่งชีวิตและสังคมอย่างสถาบันครอบครัว เป็นเหตุให้โครงสร้างความรุนแรงนี้มีอิทธิพลในการกำหนด/กำกับทัศนคติและพฤติกรรมของมนุษย์เป็นอย่างมากซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนต่อไปในระยะยาว (long-term effects)

ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัวตั้งต้นหรือประสบการณ์ความรุนแรงที่ปัจเจกบุคคลเผชิญในวัยเด็กโดยเฉพาะก่อนอายุ 5 ขวบมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อพัฒนาการการเรียนรู้ของมนุษย์เป็นช่วงที่สมองของมนุษย์มีการพัฒนา “เซลล์สมองกระจกเงา” (mirror neuron) ซึ่งตอบสนองต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ของมนุษย์ผ่านการเรียนรู้ การสังเกต และเลียนแบบจากแบบอย่างใกล้เคียง (Tippawan Hansakunachai

^๑ครอบครัวตั้งต้น (the first family) หมายถึง ครอบครัวแห่งแรกซึ่งประกอบด้วยสมาชิกที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน ทั้งทางสายเลือด (biological) และทางการอุปการะ (adopted) เป็นสถาบันพื้นฐานที่มีบุคคลทำหน้าที่เลี้ยงดู อบรมสั่งสอน ปลูกฝังจิตสำนึก ค่านิยม ศีลธรรมต่าง ๆ ให้กับผู้เยาว์ (minor) ซึ่งรวมถึงครอบครัวทดแทนที่เกิดจากระบบการให้ความช่วยเหลือของสังคมด้วย อาทิ สถานรับเลี้ยงเด็ก สถานสงเคราะห์ สถานพัฒนาและฟื้นฟูเด็ก เป็นต้น ซึ่งเสมือนสถาบันพื้นฐานของบางคน ด้วยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย ไม่ได้นิยามคำว่าผู้เยาว์ (minor) ไว้ แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายนี้ได้กำหนดเหตุพ้นจากภาวะผู้เยาว์และบรรลุนิติภาวะไว้ดังนี้ “มาตรา 19 บุคคลย่อมพ้นจากภาวะผู้เยาว์และบรรลุนิติภาวะเมื่อมีอายุยี่สิบปีบริบูรณ์” “มาตรา 20 ผู้เยาว์ย่อมบรรลุนิติภาวะเมื่อทำการสมรสหากการสมรสนั้นได้ทำตามบทบัญญัติมาตรา 1448...”

2015) ในช่วงวัยดังกล่าวบุคคลสามารถแสดงได้เพียงบทบาทเดียวบนเวทีความรุนแรงในครอบครัว นั่นคือ บทบาทของเหยื่อหรือผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวทั้งทางตรง⁹(direct victim) และทางอ้อม¹⁰ (indirect victim) เนื่องจากเด็กในช่วงวัยดังกล่าวยังไม่สามารถโต้ตอบด้วยการใช้ความรุนแรงทั้งต่อตนเอง และผู้อื่นได้อย่างชัดเจน แต่อย่างไรก็ตาม เด็กไม่ได้เป็นเด็กตลอดไป แต่เด็กจะเติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ในวันข้างหน้าและมีพัฒนาการการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงไปตามวัยวุฒิและคุณวุฒิ กล่าวคือ เด็กจะเริ่มเรียนรู้เลียนแบบ ชี้นำรับเอาทัศนคติและพฤติกรรมที่รุนแรงมาจากสมาชิกในครอบครัวซึ่งถือเป็นผู้มีอิทธิพลในการกำหนดพฤติกรรมของเด็ก ในฐานะผู้เป็นต้นแบบความรุนแรง (violent role model) หรือตัวแบบแห่งการเรียนรู้ เป็นเหตุให้เด็กที่เติบโตในโครงสร้างทางสังคมที่รุนแรงกลายเป็นผู้ที่มีศักยภาพในการใช้การทำร้าย (a potential abuser) (Mcgraw 2017b) โดยบางคนเริ่มแสดงความรุนแรงตั้งแต่วัยเด็ก วัยรุ่น ต่อเนื่องมาจนถึงวัยผู้ใหญ่ บางกรณีสืบเนื่องไปจนถึงวัยชราก็เป็นไปได้ ทั้งนี้เพราะกรอบความคิดที่รุนแรงบางอย่างซึ่งถูกประกอบสร้างมาตั้งแต่วัยเด็กยังคงมีอิทธิพลในการกำหนดชีวิตของบุคคลนั้นอยู่

โดยสรุป โครงสร้างความรุนแรงที่ถูกประกอบสร้างขึ้นตั้งแต่กลไกขั้นพื้นฐานแห่งชีวิตอย่างสถาบันครอบครัวตั้งต้นมีผลต่อการกำหนดทัศนคติและพฤติกรรมของบุคคลอย่างมาก เนื่องจากเด็กมีความเปราะบางทางจิตใจ (vulnerability) และยังไม่มีความคุ้มกันต่อความรุนแรง เพราะฉะนั้นเด็กจึงไม่สามารถปกป้องตัวเองได้จึงทำให้ตกเป็นเหยื่อความรุนแรง (defenseless victim) ได้อย่างง่ายดาย นอกจากนี้เด็กยังไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้อย่างสมบูรณ์ แต่ยังจำเป็นต้องพึ่งพาผู้อื่นในการดำรงชีวิตประจำวันในหลายด้านเพื่อความอยู่รอด (survival) อาทิ การพึ่งพาปัจจัยทั้งสี่ (อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค) ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต การพึ่งพาทางการเงิน การพึ่งพาทางด้านจิตใจ เป็นต้น อีกทั้งโดยทั่วไปความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัวไม่ใช่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเพียงครั้งเดียว (not usually a one-time incident) แต่มักจะเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีกมีลักษณะคล้ายวงจรที่หมุนเวียนไปมา (cycle of violence) (Finley 2016, 41) จากที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า โครงสร้างความรุนแรงและปัจเจกบุคคลในฐานะผู้กระทำการได้ผ่านกระบวนการก่อตัวโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมเสมือนการหลอมรวมจนกลายเป็นเนื้อเดียวกันประกอบสร้างเป็น “มนทัศน์ทายาทความรุนแรง” ซึ่งถือเป็นกรอบความคิดที่ติดตัวหรือฝังอยู่ในระดับความคิดความเชื่อของบุคคล เป็นเหตุให้แม้ว่าบุคคลนั้นจะสามารถก้าวออกมาจากสถานการณ์ความรุนแรงหนึ่งได้แล้ว แต่มโนทัศน์ดังกล่าวก็ยังคงมีอิทธิพลทำให้บุคคลนั้นยังคงแสดง

⁹บทบาทเหยื่อหรือผู้ถูกกระทำโดยตรง (direct victim) เช่น การถูกทำร้ายโดยตรงจากสมาชิกในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นทางร่างกาย/เพศ/จิตใจ/คำพูด/การเงิน และการถูกละเลยทอดทิ้ง เป็นต้น

¹⁰บทบาทผู้ถูกกระทำโดยอ้อม (indirect victim) หรือพยาน (witness) คือ ผู้ที่รับรู้/พบเห็น/ได้ยินหรืออยู่ในเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกคนอื่นในครอบครัว ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่า บุคคลนั้นย่อมได้รับผลกระทบ/ความเสียหายจากการเป็นพยานความรุนแรงด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะผลกระทบต่อสภาพจิตใจ เนื่องจากความรุนแรงต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งในครอบครัวย่อมส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัวโดยรวมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

พฤติกรรมที่รุนแรงอยู่ในส่วนนี้สะท้อนให้เห็นมิติโครงสร้างความรุนแรงกับการกำหนดพฤติกรรมที่รุนแรงของมนุษย์

ส่วนที่ 2 ผู้กระทำการกับการกำหนดโครงสร้างความรุนแรง (agency and the construction of structure)

คำถามสำคัญในการวิเคราะห์ส่วนนี้ คือ มนุษย์ต้องยอมจำนนต่อโครงสร้างความรุนแรงที่รายล้อมตนอยู่ตลอดไปหรือไม่ หรือแท้จริงแล้วมนุษย์มีศักยภาพที่จะต่อสู้เพื่อปลดปล่อยตัวเองออกจากโครงสร้างความรุนแรงที่ครอบงำชีวิตของตนอยู่ได้

การวิเคราะห์ภายใต้กรอบทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นการมุ่งเน้นอธิบายปัจเจกบุคคลในฐานะผู้กระทำ (agency) ซึ่งเป็นตัวแสดงสำคัญที่มีการกระทำต่าง ๆ (human action) ซึ่งเป็นผู้ที่มีความสามารถในการพิจารณาว่าควรกระทำอย่างไรในสถานการณ์หนึ่ง (capacity to know how to act) เป็นผู้กระทำที่มีส่วนในการผลิตและผลิตซ้ำโครงสร้างทางสังคม (Supang Chantavanich 2012) หรือมีส่วนหล่อเลี้ยงให้ความรุนแรงสามารถดำรงอยู่ในสังคมต่อไป

จากการศึกษาวิจัย¹¹ พบว่า ท่ามกลางประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวปัจเจกบุคคลมีการแสดงบทบาทที่หลากหลายในความสัมพันธ์ที่รุนแรง ไม่หยุดนิ่งเพียงแค่บทบาทใดบทบาทหนึ่ง เนื่องจากความสัมพันธ์ในครอบครัวส่วนใหญ่มีความต่อเนื่องยาวนาน (long period of time) ครอบครัวจึงมีพลวัต (family dynamics) มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสัมพันธ์ภายในของครอบครัว (family relationships) รวมทั้งบริบททางสังคมที่รายล้อม (social context) บทบาทของปัจเจกบุคคลบนเวทีความรุนแรงในครอบครัวจึงไม่คงที่แต่สามารถแปรเปลี่ยนไปได้ตามสถานการณ์ความรุนแรงที่บุคคลนั้นกำลังเผชิญ

บทวิเคราะห์จากการศึกษาวิจัยผ่านเรื่องเล่าประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างพบว่า ทุกคนจะมีการปรับตัวด้านพฤติกรรม (behavioral adaptation) เพื่อความอยู่รอด (survival) ในโครงสร้างความรุนแรง กล่าวคือ มนุษย์มีการเรียนรู้ที่จะปรับเปลี่ยนบทบาท (changing roles) จากบทบาทของเหยื่อหรือผู้ถูกกระทำ (victim or the abused) ไปสู่บทบาทผู้กระทำความรุนแรง (the abuser) เสียเอง โดยที่บางครั้งอาจไม่ใช่ในรูปแบบการทำร้ายผู้อื่นเสมอไป แต่อาจเป็นการกระทำรุนแรงต่อตนเอง (self-directed violence) เช่น การทำร้ายตัวเอง (self-abuse) การใช้สารเสพติด (substance abuse) ความพยายามฆ่าตัวตาย (suicide attempt) เป็นต้น (The Childhood Domestic Violence Association 2017) โดยที่การปรับตัวของมนุษย์ในโครงสร้างความรุนแรงส่วนใหญ่มักจะเริ่มต้นมาจากการเรียนรู้ที่จะโต้ตอบผู้ที่ทำร้ายตนด้วยการใช้ความรุนแรง¹² (violent action = violent reaction) โดยอาจมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันตัวเองหรือปกป้องสมาชิกคนอื่นในครอบครัว (to defend

¹¹ งานวิจัยเรื่องทายาทความรุนแรง: แนวคิดการประกอบสร้างทางสังคมต่อการจัดการประสบการณ์ความรุนแรง ของนางสาวณญา พรหมนันต์

¹² การโต้ตอบความรุนแรง เป็นหนึ่งในทักษะการเอาตัวรอดของมนุษย์ หรือที่เรียกว่า “Defense Mechanism” (Schacter 2011, 482)

oneself/others) หรือไม่ก็เป็นการโต้ตอบเพื่อลงโทษผู้ที่ทำร้ายตนโดยตรง (to punish the abuser) ซึ่งมีหลายกรณีที่การตอบโต้ความรุนแรงรูปแบบนี้มีโอกาสที่จะทวีความรุนแรงไปในระดับที่ร้ายแรงยิ่งขึ้น จนถึงขั้นที่มีผู้เสียชีวิตหรือที่รู้จักในนาม “สภาวะกดดันจนต้องฆ่า” (the battered person’s syndrome) ซึ่งเป็นกรณีที่เหยื่อหรือผู้ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงกลายเป็นผู้ที่ระเบิดความรุนแรงออกมาเสียเอง (Crawford, Liebling-Kalifani and Hill 2009, 65)

จากบทวิเคราะห์ที่กล่าวมาข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า ปัจเจกบุคคลที่ถูกพันธอยู่ในโครงสร้างความรุนแรงมาอย่างยาวนานหรือผู้ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงมาตั้งแต่วัยเด็กโดยส่วนใหญ่จะเติบโตมาพร้อมกับการประกอบสร้างกระบวนทัศน์ที่ว่าตนคือเหยื่อของความรุนแรง (victim mentality) (Mcgraw 2017) หรือตนคือผลผลิตของโครงสร้างที่รุนแรง/สังคมที่ไม่ยุติธรรม (the results of violent structure/unjust society) ซึ่งในงานวิจัยนี้เรียกว่า “มโนทัศน์ทายาทความรุนแรง” เสมือนกรอบความคิดเชิงลบที่มีศักยภาพในการทำร้ายตนเอง ผู้อื่น หรือสังคมต่อไปได้ จากการศึกษาวิจัยผ่านเรื่องเล่าประสบการณ์ความรุนแรงพบว่า มโนทัศน์ดังกล่าวมีอิทธิพลทำให้ปัจเจกบุคคลผลิตซ้ำความรุนแรง โดยส่วนใหญ่สะท้อนผ่านการกล่าวโทษ (blaming) ไปยังผู้อื่นหรือบริบทภายนอก อาทิ ตนมีพฤติกรรมอย่างนี้เพราะพ่อแม่เป็นต้นแบบความรุนแรง บางคนคิดว่าเพราะเขาทำร้ายตนก่อน ฉะนั้นตนก็มีสิทธิแก้แค้นเอาคืนหรือทำร้ายผู้นั้นกลับ เพราะสังคมมันโหดร้ายจึงทำให้ตนต้องเรียนรู้ที่จะใช้ความรุนแรงเพื่อป้องกันตัวเองจากภัยอันตรายภายนอก นอกจากนี้บางคนมองว่าความรุนแรงอยู่ในระดับพันธุกรรมหรือสืบทอดทางสายเลือด เพราะฉะนั้นไม่สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ อีกทั้งบางคนมองประสบการณ์ความรุนแรงเป็นเรื่องของโชคชะตาฟ้าลิขิตมาแล้ว จึงจำเป็นต้องยอมทนต่อไป เป็นต้น ในทางตรงข้ามบางคนสะท้อนผ่านการกล่าวโทษตัวเองที่รุนแรง เช่น ความคิดที่ว่าเพราะตนทำให้พ่อแม่ต้องแยกทางกัน เพราะตนเป็นเด็กที่ไม่มีใครต้องการ ตนจึงถูกทอดทิ้ง เพราะตนเกิดมาเป็นภาระของพ่อแม่ เพราะฉะนั้นก็ไม่ว่าจะมีชีวิตอยู่ไปเพื่ออะไร เพราะตนรู้สึกขาดความอบอุ่นมาตั้งแต่เด็ก จึงทำให้รู้สึกโหยหาความรักจากผู้อื่น ทำให้ตนยอมทนต่อการถูกใช้ความรุนแรง/ถูกกดขี่ข่มเหงจากสมาชิกในครอบครัวใหม่ เช่น สามี ภรรยา ลูก ญาติพี่น้องทางกฎหมาย (in-laws) เป็นต้น นอกจากนี้บางกรณีสะท้อนว่า สาเหตุที่ต้องยอมจำนนต่อการถูกใช้ความรุนแรงเพื่อต้องการชดใช้หนี้กรรมให้หมดสิ้น ทั้งนี้ผู้เขียนสรุปว่า ด้วยกรอบความคิดเชิงลบเช่นนี้เองที่ส่งผลทำให้บุคคลเหล่านั้นมีแนวโน้มที่จะสืบทอด/ผลิตซ้ำความรุนแรงต่อไปเสียเอง ซึ่งแต่ละคนมีการให้เหตุผล (rationalize) และให้ความชอบธรรม (justify) กับการใช้ความรุนแรงของตนในมิติที่แตกต่างกันไป ดังที่กล่าวไปแล้ว

นอกจากนี้ ผู้เขียนมองว่า “มโนทัศน์ทายาทความรุนแรง” เป็นเสมือนมายาคติ (myth) ที่ล่อลวง (delude) ให้มนุษย์เชื่อว่าความรุนแรงเป็นวิถีทางการแก้ปัญหาที่ถูกต้อง หรือเป็นการให้ความชอบธรรมกับการกระทำที่รุนแรงของตนเองว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง สมเหตุสมผล ควรค่าแก่การผลิตซ้ำต่อไปและยังถือเป็นกรอบความคิดที่บิดบังความจริง (conceal the truth) ทำให้ปัจเจกบุคคลเชื่อว่าตนไม่มีพลังมากพอ (powerless) ที่จะต่อสู้กับโครงสร้างความรุนแรงหรือมีความเชื่อในวิถีทางที่ผิดว่าตนไม่สามารถ

เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่รุนแรงได้ จากบทวิเคราะห์ข้างต้นไม่ได้หมายความว่าผู้ที่มีการสืบทอด/ผลิตซ้ำ ความรุนแรงเหล่านั้นจะไม่สามารถต่อสู้กับโครงสร้างหรือเปลี่ยนแปลงมโนทัศน์ที่รุนแรงซึ่งครอบงำ/กำกับ ความคิดและพฤติกรรมของตนได้ ในทางกลับกัน มนุษย์สามารถเอาชนะเงื่อนไขในชีวิตของตนได้ ไม่ว่าผู้ นั้นจะเกิดและเติบโตมาท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่ย่ำแย่แค่ไหนก็ตาม ทั้งนี้แม้ว่ามีหลายสิ่งหลายอย่างใน โลกใบนี้ที่อยู่เหนือการควบคุมของมนุษย์ แต่อย่างไรก็ตามมนุษย์ก็สามารถเลือกที่จะควบคุมหนทางการ ได้ตอบ (how to react) ต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัวของตนได้ (Winfrey 2015) เนื่องจากมนุษย์ ในฐานะผู้กระทำการซึ่งมีพลังอำนาจแห่งตน (powerful individual) สามารถกำหนดชะตาหรือลิขิตชีวิต ของตนเองได้ (self-determination)

3. การหนี: ทางออกจากวงจรความรุนแรง? (escaping: the exit of cycle of violence?)

เมื่อความรุนแรงทวีความร้ายแรงมากขึ้น การหนีจึงเป็นอีกหนึ่งหนทางที่แทบทุกคนเลือกใช้เพื่อ ต้องการก้าวออกจากสถานการณ์ความรุนแรงที่ตนเผชิญ (to escape from violent circumstances) ซึ่ง แตกต่างรูปแบบกันออกไป¹³ ทั้งนี้สรุปได้ว่า การหนีออกจากสถานการณ์ความรุนแรงนั้นอาจไม่ใช่ทางออก ถาวร (permanent exit) จากวงจร/โครงสร้างความรุนแรงที่ครอบงำบุคคลนั้นอยู่แต่เป็นเพียงแค่ทางออก ชั่วคราว (temporary exit) เท่านั้น กล่าวคือ ปัจเจกบุคคลอาจจะหนีออกจากสถานการณ์ความรุนแรงที่ เกิดขึ้นในครอบครัวได้ก็จริง แต่ไม่ได้หมายความว่าบุคคลนั้นจะหนีพ้นออกจากวงจรความรุนแรงอื่น ๆ ที่ ยังคงรายล้อมตนอยู่อีกอย่างมากมายในสังคมได้ อาทิ ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง (structural violence) และความรุนแรงที่ฝังรากลึกอยู่ในวัฒนธรรม (cultural violence) ยิ่งไปกว่านั้นปัจเจกบุคคลสามารถหนี พ้นจากมโนทัศน์ทาสยาทความรุนแรงซึ่งเป็นกรอบความคิดที่ก่อตัวมาพร้อมกับประสบการณ์ความรุนแรง ดังกล่าวได้

¹³จากการศึกษาวิจัยพบว่า การหนี (escaping) จากวงจรความรุนแรงในครอบครัว แบ่งได้ 4 รูปแบบ

- 1) การหนีแบบชั่วคราว เป็นการหนีออกไปมีชีวิตอยู่ในชุมชนอื่นเป็นการชั่วคราว อาทิ ชุมชนเพื่อนฝูง ชุมชน ปาร์ตี้ ชุมชนวงเหล้าเมายา วงการพนัน ชุมชนออนไลน์/สื่อ/เกมที่รุนแรง เป็นต้น เสมือนเป็นวิธีเบี่ยงเบนความสนใจไป ในทางอื่น เพื่อเลี่ยงการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัว ซึ่งมีแนวโน้มก้าวเข้าสู่วงจรความรุนแรงอื่น ๆ ต่อไป
- 2) การหนีแบบยังคงความสัมพันธ์ หรือหนีออกมาจากบ้านที่รุนแรง แต่อาจยังคงพึ่งพาทางเศรษฐกิจหรือ ยังคงพบปะพูดคุยกันระหว่างสมาชิกในครอบครัวอยู่ เพียงแต่เป็นการสร้างระยะห่างระหว่างกันมากขึ้น เช่น การแยกกัน อยู่ (separation) การหนีออกมาเรียนต่างจังหวัด/ทำงานต่างถิ่นฐานบ้านเกิด เป็นต้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหลีกเลี่ยงการ ปะทะ/หลบหลีกความรุนแรงในครอบครัว
- 3) การหนีแบบตัดขาดความสัมพันธ์ โดยผู้หนีออกจากความสัมพันธ์ส่วนใหญ่ไม่ต้องการเข้าไปข้องเกี่ยวกับผู้ที่ กระทำความรุนแรงอีก (the abuser) เป็นการหนีออกมาโดยตัดขาดการพึ่งพาทางเศรษฐกิจหรือความสัมพันธ์โดยสิ้นเชิง
- 4) การหนีแบบถาวร ด้วยการใช้อย่างลัด (short-cut) ผ่านการฆ่าตัวตาย (suicide) หรือการทำร้ายตัวเอง (self-abuse) หรือพยายามฆ่าผู้ที่ใช้ความรุนแรงให้ถึงแก่ตาย (battering) เพื่อต้องการปลดปล่อยตัวเองออกจากวงจรความ รุนแรงอย่างถาวรที่จบด้วยความตาย

บุคคลที่ผูกพันอยู่ในวงจร/โครงสร้างความรุนแรงมาอย่างยาวนานจะมีการประกอบสร้าง (construct) กรอบความคิดที่แฝงด้วยความรุนแรงติดตัวออกมาจากวงจรความรุนแรงนั้นด้วย ถึงแม้ว่าบุคคลนั้นจะก้าวพ้นจากความสัมพันธ์ที่รุนแรงในครอบครัวได้แล้วก็ตามหรือแม้ว่าบุคคลนั้นจะตัดขาดความสัมพันธ์จากคนที่ทำร้ายตนได้อย่างสิ้นเชิงแล้วก็ตาม หรือแม้กระทั่งผู้ที่กระทำ/เคยกระทำ ความรุนแรง (the abuser) ทั้งในอดีต/ปัจจุบันนั้นได้ตายจากตนไปนานแล้ว แต่อย่างไรก็ตามบุคคลที่มีมโนทัศน์ทายาทความรุนแรงก็ยังคงมีแนวโน้มที่จะสืบทอด/ผลิตซ้ำความรุนแรงต่อไป ทั้งนี้เนื่องจากกรอบความคิดที่รุนแรงดังกล่าว ยังคงมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตและยังคงเป็นตัวกำหนดทางเลือก รวมทั้งกำกับพฤติกรรมของผู้ผู้นั้นอยู่ ตัวอย่างเช่นบางคนสะท้อนว่าตนมักจะทำร้ายตัวเองเพื่อระบายความทุกข์/ความรุนแรงจากการถูกกระทำในอดีต เช่น ด้วยการกรีดข้อมือ การเสพติดสุรา/ยา ความพยายามฆ่าตัวตาย เป็นต้น บางคนสะท้อนความรุนแรงในเชิงวางแผนแก้แค้นเอาคืนแบบตาต่อตา ฟันต่อฟัน เพราะมองว่าสิ่งที่ตนเคยถูกกระทำในอดีตยังไม่ได้ได้รับความยุติธรรมอย่างสาสม ในขณะที่บางคนสะท้อนผ่านการยอมแพ้ต่อโชคชะตา ยอมจำนนการถูกใช้ความรุนแรงต่อไป เป็นต้น

4. การต่อสู้ระหว่างผู้กระทำการกับโครงสร้างความรุนแรง (the battle between active agency and violent structure)

ปัจเจกบุคคลที่เติบโตมาในครอบครัวตั้งต้นที่รุนแรงมีการจัดการประสบการณ์ความรุนแรงเหล่านั้นแตกต่างกันออกไปตามการรับรู้และตีความประสบการณ์ของแต่ละบุคคล โดยที่บุคคลที่มีประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่จะจัดการประสบการณ์เหล่านั้นด้วยการใช้ความรุนแรง (management of violent experiences with violence) แต่อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาวิจัย¹⁴ ผ่านเรื่องเล่าประสบการณ์ของปัจเจกบุคคลที่เคยติดหล่มอยู่ในกรอบความคิดทายาทความรุนแรง พบว่า บุคคลเหล่านั้นสามารถเรียนรู้ที่จะเสริมสร้างพลังแห่งตนเพื่อเปลี่ยนแปลงแนวทางในการจัดการประสบการณ์ของตนไปในวิถีทางที่ไม่รุนแรง (non-violence approach) ต่อไปได้เช่นกัน

ในส่วนนี้ ผู้เขียนจะวิเคราะห์ประเด็นการแสวงหาอิสรภาพจากมโนทัศน์ทายาทความรุนแรง (breaking free from victim mentality) หรือการยุติการสืบทอดทายาทความรุนแรง (breaking the cycle of family violence) ท่ามกลางบริบทสังคมร่วมสมัยภายใต้กรอบทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (Strong Structuration Theory: SST) ของ Rob Stones ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ถูกพัฒนาเพิ่มเติมมาจากทฤษฎีของ Anthony Giddens ดังที่ได้วิเคราะห์ไปแล้ว ทั้งนี้ทฤษฎีของ Stones ได้นำเสนอตัวแบบวัฏจักรการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (cycle of structuration) (Stones 2005, 9) ซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ โครงสร้างภายนอก (external structures) โครงสร้างภายใน (internal structure) ผู้กระทำการที่พร้อมจะกระทำ (active agency) และผลลัพธ์ของการกระทำ

¹⁴ งานวิจัยเรื่องทายาทความรุนแรง: แนวคิดการประกอบสร้างทางสังคมต่อการจัดการประสบการณ์ความรุนแรง ของนางสาวณญา พราหมพันธ์

(outcome) (Pinwadee Srisupan 2012, 193) โดยผู้เขียนจะนำหลักการสำคัญจากแนวคิดดังกล่าวมาอภิปรายมิติการต่อสู้ระหว่างปัจเจกบุคคลในฐานะผู้กระทำการและวงจรความรุนแรงในฐานะโครงสร้างสังคม เพื่ออภิปรายกลไกหรือกระบวนการยุติวงจรความรุนแรงสู่อิสรภาพจากมโนทัศน์ทฤษฎาความรุนแรงต่อไป

1) โครงสร้างภายนอก (external structures)¹⁵

ในส่วนนี้จะวิเคราะห์ความรุนแรงในฐานะโครงสร้างภาพรวมซึ่งเป็นกลไกทางสังคมทุกระดับที่ส่งผลต่อการกระทำของสมาชิกในสังคมท่ามกลางบริบทสังคมร่วมสมัย (contemporary social context) หรือยุคที่สังคมซับซ้อนเข้าสู่ “ยุคหลังความเป็นสังคม” (Post-Societal Phase) สืบเนื่องมาจากโลกาภิวัตน์ (globalization) (Burawoy 2005) ทั้งนี้สถาบันทางสังคม (social institutions) ทุกระดับล้วนมีส่วนสำคัญที่สามารถเข้ามาเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์ให้ปัจเจกบุคคลได้ทั้งสิ้น ผ่านการเสนอแนวคิด/องค์ความรู้ใหม่ที่เข้ามาท้าทายกรอบความคิดเดิมที่รุนแรงของปัจเจกบุคคลก่อให้เกิดการคิดสำรวจตนเอง (self-reflection) และเกิดการตั้งคำถามกับกระบวนการทัศน์เดิม (old paradigm) เพื่อทำความเข้าใจประสบการณ์ความรุนแรงทั้งของตนและผู้อื่นในมุมมองใหม่ ๆ (new perspectives) โครงสร้างภายนอกจึงเป็นกลไกทางสังคมที่สำคัญซึ่งสามารถนำปัจเจกบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากประสบการณ์ความรุนแรงให้สามารถเข้าสู่กระบวนการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ (paradigm shift) จากเดิมที่รุนแรงซึ่งถูกส่งผ่านมาจากบรรพบุรุษรุ่นแล้วรุ่นเล่าเปลี่ยนผ่านไปสู่มโนทัศน์ที่ไม่รุนแรงต่อไป

จากการศึกษาวิจัย¹⁶พบว่า แนวคิดที่เข้ามาท้าทายกรอบความคิดเดิมมีส่วนสำคัญต่อการตระองประสบการณ์ความรุนแรงของปัจเจกบุคคล เนื่องจากแนวความคิดเหล่านั้นมีส่วนในการเปลี่ยนผันความรู้สึก¹⁷ (the affective turn) (Fosha 2000, 144) จากความรู้สึกเชิงลบ (negative affect) เช่น ความรู้สึกโกรธแค้น กลัว โทษ เกลียดกลัว อิจฉา หึงหวงรุนแรง รู้สึกผิด รู้สึกขาดความรักความอบอุ่น เป็นต้น เปลี่ยนแปลงไปสู่ความรู้สึกเชิงบวก (positive affect) แทนที่ อาทิ ความรัก ความเข้าใจการให้อภัย/ไม่

¹⁵ผู้เขียนมองว่าโครงสร้างส่วนนี้เสมือนแสงสว่างที่ส่องเข้ามาในความมืด (the light shines in the darkness) แสงสว่างในที่นี้ คือ การนำเสนอองค์ความรู้/มุมมองใหม่ ที่มีประโยชน์จากสังคม ส่วนความมืดคือ ทัศนคติและพฤติกรรมที่รุนแรงของบุคคลที่อยู่ในวงจรความรุนแรงหรือผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของมโนทัศน์ที่รุนแรงมาอย่างยาวนาน เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้นั้นได้เรียนรู้ที่จะต่อสู้กับมโนทัศน์ความรุนแรงต่อไป

¹⁶งานวิจัยเรื่องทฤษฎาความรุนแรง: แนวคิดการประกอบสร้างทางสังคมต่อการจัดการประสบการณ์ความรุนแรง ของนางสาวณญา พรหมพันธุ์

¹⁷ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2000 นักสังคมศาสตร์และนักมนุษยศาสตร์เริ่มให้ความสนใจในการศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกในฐานะหนทางที่จะเข้าใจเบื้องลึกประสบการณ์ของมนุษย์ มองว่า "ตนเอง" (self) เป็นส่วนหนึ่งของปรากฏการณ์ที่ศึกษา มองว่าอารมณ์ความรู้สึกมีส่วนช่วยในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม/เหยี่ยวเหยื่อความรุนแรง (Fosha 2000, 141) หลักการสำคัญของแนวคิดนี้คือการสะท้อนตนเอง

กล่าวโทษทั้งตัวเองและผู้อื่น รวมทั้งความตั้งใจที่จะรับผิดชอบชีวิตตัวเองและเริ่มต้นชีวิตใหม่ เป็นต้น แนวคิดเชิงบวกเหล่านั้นเสมือนแสงสว่างที่สามารถเข้ามาจุดประกายความคิดให้กับผู้ที่ได้รับพิษหรือผลกระทบจากประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวให้สามารถเบี่ยงเบนเข้าสู่กระบวนการเสริมสร้างพลังของตนเอง (self-empowerment) เพื่อประกอบร่างสร้างตน (self-assembly) เพื่อหรือสร้างอัตลักษณ์แห่งตนใหม่ (new identity reconstruction) ไปในวิถีทางที่ไม่รุนแรงเพื่อเตรียมพร้อมที่จะต่อสู้กับโครงสร้าง ความรุนแรงต่อไป

โครงสร้างส่วนนี้ สะท้อนผ่านกลไกทางสังคมหลายระดับตั้งแต่ระดับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งอาจหมายถึง สมาชิกในครอบครัว มิตรภาพที่ดีจากเพื่อนฝูง คนรอบข้างคนรู้จัก (acquaintance) หรือ แม้กระทั่งคนแปลกหน้า ก็สามารถก่อให้เกิดการสะท้อนคิดด้วยตัวเองได้ทั้งสิ้น กล่าวคือ ทุกคนในสังคม สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการปรับความคิด เปลี่ยนมุมมองให้กับผู้ที่ได้รับผลกระทบจาก ประสบการณ์ความรุนแรงเหล่านั้นได้ทั้งสิ้นโครงสร้างส่วนต่อมา คือ กลไกระดับสังคม อาทิ โรงเรียน สื่อ สร้างสรรค์ ชุมชน ชุมชนเสมือน กล่าวคือ สถาบันทางสังคมทุกระดับถือเป็นกลไกที่ล้วนมีส่วนสำคัญในการ ยุติปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้ทั้งสิ้น โดยเฉพาะการนำเสนอแนวคิดใหม่ที่เข้ามาทำให้ผู้ซึ่งอยู่ในวง วงของวงจรความรุนแรงหรือถูกโครงสร้างที่รุนแรงทำร้ายมาอย่างยาวนานได้เข้าสู่กระบวนการเสริมสร้าง พลังแห่งตนจนนำไปสู่กระบวนการต่อสู้กับกรอบความคิดที่รุนแรงซึ่งครอบงำตนอยู่ต่อไป ทั้งนี้กล่าวได้ว่า กลไกการสะท้อนคิดด้วยตัวเองนั้นจะแตกต่างกันไปตามการรับรู้และการตีความประสบการณ์ของแต่ละ บุคคล

ข้อสังเกตเพิ่มเติมที่ได้จากการศึกษาวิจัย คือ การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและบริบทสังคม ปัจจุบัน พบว่า พลวัตทางสังคม (social dynamics) ถูกขับเคลื่อนมาสู่ศตวรรษที่ 21 ในยุคหลังความเป็น สังคม¹⁸ ซึ่งเป็นยุคที่ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี (technological advancement) ถูกพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว กล่าวคือ โลกออนไลน์บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (internet network) เข้ามามีอิทธิพลสำคัญอย่างยิ่ง ในโลกส่วนตัวและโลกทางสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เทคโนโลยีและเครื่องมือการติดต่อสื่อสารสมัยใหม่ แสดงบทบาทสำคัญ (major role) ในชีวิตประจำวันของสมาชิกในสังคมแทบทุกคน ในยุคปัจจุบันสื่อ ทางเลือกที่มีอยู่มากมายเหมือนพาหนะ (vehicle) ทำหน้าที่เชื่อมโยงสมาชิกในสังคมโลกเข้าสู่สนามการ เรียนรู้ขนาดมหึมา (mega learning field) ในหมู่บ้านโลก (global village) (Wolford 2015, 142) ซึ่งเปิด กว้างให้มนุษย์สามารถเข้ามามีปฏิสัมพันธ์ แลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่างกันได้ตลอดเวลา จากที่กล่าวมา ข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าท่ามกลางบริบทสังคมยุคปัจจุบันเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารพัฒนาและก้าวหน้า

¹⁸ แนวความคิดเชิงสังคมวิทยาท่ามกลางความเป็นสมัยใหม่ (modernity) เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โครงสร้างและบริบท ทางสังคมสมัยใหม่เข้ามาท้าทายหน่วยการวิเคราะห์ (unit of analysis) ปัจจุบันสังคมอยู่นอกเหนืออาณาเขตอำนาจ อธิปไตยแห่งรัฐ (sovereign) แบบดั้งเดิม เนื่องจากสังคมถูกขับเคลื่อนเข้าสู่ยุคหลังความเป็นสังคม (post-societal phase) อันเป็นผลมาจากโลกาภิวัตน์ (Burawoy 2005, 4) กล่าวคือ เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาทำลายพรมแดนระหว่าง ชาติรัฐ (the nation-state) ที่เคยเป็นอุปสรรคขวางกั้นระหว่างกันหรือเข้ามาเป็นสื่อกลางทำให้โลกใบใหญ่ใบเดิมแคบลง

ไปอย่างรวดเร็วทำให้ปัจเจกบุคคลสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านช่องทางต่าง ๆ ได้อย่างสะดวกรวดเร็วมากขึ้น ในส่วนนี้ถือเป็นจุดเปลี่ยน (turning point) ที่มีส่วนสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม (social learning) ของสมาชิกในสังคมจากการเรียนรู้รูปแบบเดิมผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันโดยตรง แปรเปลี่ยนเป็นการเรียนรู้ผ่านสื่อทางเลือกมากมายในชุมชนเสมือน¹⁹(virtual community) บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตผ่านเทคโนโลยีสมัยใหม่ อาทิ โทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ เครื่องมือสื่อสารต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งเป็นเพียงวัตถุ (object) แต่เป็นวัตถุที่มีพลังทำหน้าที่เสมือนตัวกลางเชื่อมโยงมนุษย์เข้าไปสู่โลกแห่งจินตนาการ (imagined world) ซึ่งเป็นโลกที่เต็มไปด้วยองค์ความรู้มากมายมหาศาลซึ่งเป็นช่องทางการเรียนรู้ใหม่ของมนุษย์ให้ก้าวไกลมากขึ้นข้ามขอบเขตแห่งเวลาและพื้นที่และภาษาโดยสิ้นเชิง จากที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าบริบทสังคมสมัยใหม่เปิดโอกาสให้ปัจเจกบุคคลเกิดการสะท้อนคิดด้วยตัวเองมากขึ้น อีกทั้งยังเอื้อประโยชน์ให้ปัจเจกบุคคลสามารถแสวงหาแหล่งสนับสนุน/ช่วยเหลือ (source of support/help) แหล่งความรู้ (resources) ที่หลากหลายได้อย่างมากมายผ่านโลกออนไลน์ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลเหล่านั้นได้เรียนรู้แนวความคิด/องค์ความรู้ใหม่เพื่อเสริมสร้างพลังของตนเอง (self-empowerment) ทั้งนี้เพื่อเติมพลังและเตรียมพร้อมตนเองสู่สนามการต่อสู้กับโครงสร้างความรุนแรงต่อไป

เนื่องจาก โลกออนไลน์เต็มไปด้วยแหล่งความรู้มากมายมหาศาล ซึ่งสามารถเชื่อมโยงบุคคลจากทั่วทุกมุมโลกเข้าด้วยกัน เปิดโอกาสให้แทบทุกคนสามารถเข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันได้ตลอดเวลาอย่างง่ายดาย ทั้งนี้จากการศึกษาวิจัย²⁰ พบว่า เราสามารถเรียนรู้บทเรียนของผู้อื่นที่ผ่านประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวและสามารถเอาชนะเงื่อนไขแห่งชีวิตของตนได้ผ่านช่องทางต่าง ๆ ในโลกออนไลน์ โดยที่เราสามารถนำความรู้เหล่านั้นมาปรับใช้ในชีวิตของตนเองต่อไปได้ ในส่วนนี้เป็นการเปิดมุมมองให้ปัจเจกบุคคลได้เรียนรู้ว่าตนไม่ได้เผชิญปัญหาอยู่เพียงลำพัง มีคนอีกจำนวนมากจากทั่วทุกมุมโลกที่เคยตกเป็นเหยื่อความรุนแรงในครอบครัว แต่ต่อมามีการเรียนรู้ที่จะเสริมสร้างพลังแห่งตนจนสามารถเอาชนะกับโครงสร้างความรุนแรงนั้นได้ นอกจากนี้เรายังสามารถเข้าไปค้นหาตัวแบบที่ดี (positive role model) จากผู้ที่เป็น guru (guru) ผู้เชี่ยวชาญทุกศาสตร์ทุกสาขาเพื่อเรียนรู้แนวคิดและแนวทางในการจัดการประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวผ่านผู้รู้เหล่านั้นได้อย่างมากมายรวมทั้ง สามารถขอความช่วยเหลือจากสังคมผ่านช่องทางนี้ได้ด้วย ในประเด็นนี้ผู้เขียนมองว่าเป็นหนึ่งในข้อดีของเทคโนโลยีสมัยใหม่ คือองค์ความรู้บางอย่างที่เคยเข้าถึงได้ยากหรือเคยถูกปิดกั้นมาอย่างยาวนานในอดีต แต่ในบริบทสังคมยุคปัจจุบันองค์ความรู้เหล่านั้นกลับถูกเปิดกว้างอย่างก้าวไกลไร้ขีดจำกัด แทบทุกคนสามารถ

¹⁹ชุมชนเสมือน (virtual Community) หรือ ชุมชนออนไลน์ (online community) เป็นกลุ่มสังคมที่ก่อตัวขึ้นมาพร้อมกับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี โดยที่สมาชิกสามารถเข้ามามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันได้แทบทุกที่ ทุกเวลา ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

²⁰ งานวิจัยเรื่องทฤษฎาบทความรุนแรง: แนวคิดการประกอบสร้างทางสังคมต่อการจัดการประสบการณ์ความรุนแรง ของนางสาวณญา พรหมพันธุ์

เข้าถึง (access) แหล่งความรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างมากมายจากทั่วทุกมุมโลกได้อย่างสะดวกรวดเร็วในส่วนนี้ สะท้อนมิติความแตกต่างระหว่างบริบทสังคมในอดีตและปัจจุบันอย่างสิ้นเชิง

หากเปรียบเทียบระหว่างคนสมัยก่อนท่ามกลางบริบทสังคมยุคเก่ากับคนรุ่นใหม่ในบริบทยุคปัจจุบันกล่าวได้ว่าสมาชิกในสังคมยุคปัจจุบันถือว่าได้เปรียบ (advantage) มากกว่าคนรุ่นก่อน เนื่องจากมีโอกาสดูที่จะเรียนรู้เพื่อแสวงหาอิสรภาพจากมโนทัศน์ความรุนแรงหรือสามารถเข้าถึงแหล่งการสนับสนุน/ช่วยเหลือจากสังคมได้อย่างง่ายดายผ่านแหล่งความรู้มากมายในโลกออนไลน์นี้ใกล้ตัว ซึ่งแตกต่างจากคนรุ่นก่อนที่ไม่มีโอกาส ยากที่จะเข้าถึงองค์ความรู้เหล่านั้นได้อย่างสะดวกและรวดเร็วดังเช่นปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ตาม เทคโนโลยีก็เสมือนดาบสองคม เนื่องจากยังมีวงจรความรุนแรงอีกมากมายที่แฝงอยู่ในโลกออนไลน์เหล่านั้น การใช้เทคโนโลยีจึงเป็นไปได้ทั้งทางที่เป็นประโยชน์และเป็นภัย ผู้เขียนมองว่าขึ้นอยู่กับ การเลือกใช้ของปัจเจกบุคคลในฐานะผู้กระทำการว่าจะเลือกที่จะบริโภคหรือเสพสื่อ (รุนแรง/ไม่รุนแรง) แสวงหาองค์ความรู้ประเภทไหนในการเรียนรู้ (มีประโยชน์/ไม่มีประโยชน์) แตกต่างกันไป

ทั้งนี้เพราะแท้ที่จริงแล้วสภาพสังคมที่ปราศจากความรุนแรง (zero violence in society) โดยสิ้นเชิงนั้นเป็นเพียงสังคมในโลกแห่งจินตนาการ หรือที่เรียกว่า สังคม "ยูโทเปีย (utopia)" เท่านั้น กล่าวคือ บริบททางสังคมในสภาพความเป็นจริงยังคงถูกรายล้อมด้วยวงจรความรุนแรงอีกมากมายนับไม่ถ้วนที่อาจแฝงอยู่ในสถาบันทางสังคมแทบทุกระดับ ซึ่งถือเป็นโครงสร้างภายนอกที่ล้วนมีส่วนสำคัญในการกำหนดทัศนคติและพฤติกรรมที่รุนแรงของสมาชิกในสังคมทั้งสิ้น โดยเฉพาะท่ามกลางบริบทสังคมปัจจุบัน พบว่ามีความรุนแรงมากมายนับไม่ถ้วนที่แฝงอยู่ในโลกแห่งจินตนาการหรือโลกออนไลน์ เสมือนภัยอันตรายรูปแบบใหม่ที่มาพร้อมกับความก้าวหน้าทางสังคมในศตวรรษที่ 21

สรุปคือ อิสรภาพจากมโนทัศน์ทลายความรุนแรง (breaking free from "victim mentality") และการยุติวงจรความรุนแรงในครอบครัว (breaking the cycle of family violence) จำเป็นต้องอาศัยพลังของปัจเจกบุคคลและสังคมทุกภาคส่วนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลง (transformation) สังคมร่วมกัน ในส่วนการปรับเปลี่ยนกลไกทางสังคมซึ่งเป็นโครงสร้างภายนอก อาทิ การปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายให้สามารถบังคับใช้ได้มีประสิทธิภาพและเป็นธรรม การกำหนดนโยบายรณรงค์/ต่อต้านปัญหาความรุนแรงในครอบครัวผ่านหน่วยงานต่าง ๆ การปรับสภาพชุมชนให้ปลอดภัยและน่าอยู่ การจัดระเบียบแหล่งมั่วสุม/อบายมุข/สถานบันเทิง การส่งเสริมสื่อ/ละคร/ภาพยนตร์เชิงสร้างสรรค์การแทรกแซงทางสังคม (social Intervention) (McClennen 2010, 45) การสนับสนุนแหล่งความรู้ที่มีประโยชน์ในชุมชนเสมือน (ในโลกออนไลน์ซึ่งถือเป็นช่องทางการเรียนรู้ที่ง่ายที่สุดในบริบททางสังคมยุคปัจจุบัน) การปรับปรุงระบบการศึกษา/แบบเรียนที่มีคุณภาพการต่อต้านการกลั่นแกล้งใน/นอกสถานศึกษา การส่งเสริมกิจกรรมให้ความรู้แก่เด็กและเยาวชนให้มีภูมิคุ้มกันต่อความรุนแรงด้วยการเปิดเวทีการอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประเด็นปัญหาความรุนแรงในครอบครัว การส่งเสริมกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์/กีฬา/ศิลปะให้แก่เด็กและเยาวชนเพื่อให้เด็กสามารถใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ การเปิดช่องทางการให้คำปรึกษา/ให้ความช่วยเหลือสำหรับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวให้สามารถแลกเปลี่ยน

เรียนรู้/สร้างกลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (support groups) ในทุกระดับสถาบันทางสังคม อาทิ ชุมชน ชุมชนออนไลน์ สังคม สื่อสถาบันการศึกษา เป็นต้น ทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นว่าสถาบันทางสังคมทุกระดับ จำเป็นต้องรวมพลังกันเพื่อต่อสู้กับโครงสร้างความรุนแรงที่มีอยู่มากมายในสังคมร่วมกัน

2) โครงสร้างภายใน (internal structure) สะท้อนมิติการรับรู้ (perception) และการตีความ (interpretation) ประสบการณ์เชิงอัตวิสัย (subjective) เป็นโครงสร้างที่อยู่ภายในผู้กระทำการในลักษณะของความคิด ความทรงจำ ซึ่งปัจเจกบุคคลเรียนรู้มาจากโครงสร้างภายในทั่วไป (general-dispositional structure) และโครงสร้างเฉพาะ²¹ (specific-conjunctural structure) (Pinwadee Srisupan 2012, 193)

เนื่องจากจิตใญ่มนุษย์มีความสลับซับซ้อน แต่ละคนมีกระบวนการเรียนรู้ที่แตกต่างกันออกไป กล่าวคือ ไม่มีกรอบความคิดใดเป็นสูตรสำเร็จที่จะอธิบายโครงสร้างจิตใญ่ของมนุษย์ได้อย่างถ่องแท้ ประสบการณ์ที่ว่ารุนแรงหรือส่งผลกระทบต่อบุคคลหนึ่งโดยตรง อาจจะไม่ถูกพิจารณาว่ารุนแรงหรืออาจไม่มีผลกระทบต่ออีกบุคคลหนึ่งก็เป็นได้ ในขณะเดียวกันประสบการณ์ที่เหมือนจะไม่รุนแรงสำหรับบุคคลหนึ่ง ก็อาจจะเป็นความรุนแรงที่ฝังใจหรือสร้างความเสียหายให้กับอีกบุคคลหนึ่งเป็นอย่างมากได้เช่นกัน

3) ผู้กระทำการที่พร้อมที่จะกระทำ (active agency) โดยพิจารณาจากสิ่งที่ตัวเองจะกระทำ ลำดับแถมต่าง ๆ ภายใต้โครงสร้างภายใน โดยที่ความสามารถในการกระทำของผู้กระทำแต่ละคนมีความพร้อมในระดับที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกรอบทบทวน (reflection) และประเมิน (evaluation) ประสบการณ์ในอดีตและปัจจุบันที่บุคคลนั้นเผชิญ (Pinwadee Srisupan 2012, 193) เป็นการเชื่อมโยงประสบการณ์เพื่อทำความเข้าใจสิ่งเหล่านั้นในมุมมองใหม่ต่อไป

หากวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้ปัจเจกบุคคลที่มีประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวในฐานะผู้กระทำมีแนวโน้มที่จะผลิตซ้ำความรุนแรง ผู้เขียนคิดว่าไม่ได้เป็นเพราะบุคคลนั้นไม่มีพลังหรือไม่มีความสามารถมากพอที่จะต่อสู้กับโครงสร้างความรุนแรง ในทางตรงข้าม จากการศึกษาวิจัย²²พบว่า บางคนอาจไม่รู้ (unaware) ด้วยซ้ำว่าตนมีพลังภายใน (inner power) มีความสามารถที่จะต่อสู้และเอาชนะ (overcome) กับโครงสร้างความรุนแรงที่คอยควบคุม/กำกับพฤติกรรมของตนอยู่ได้ต่างหาก เนื่องจากผู้ที่มีมโนทัศน์ทลายทความรุนแรงในที่นี้เสมือนผู้ที่ถูกครอบงำด้วยความเชื่อที่ผิด (false beliefs) จึงทำให้ผู้นั้นไม่รู้ข้อเท็จจริง (ignorance of the fact) ที่ว่าตนมีพลังและสามารถเปลี่ยนแปลงตนเอง ครอบครัวและสังคมต่อไปในวิถีทางที่ดีขึ้นได้ นอกจากนี้มีหลายกรณีที่ปัจเจกบุคคลไม่รู้ด้วยซ้ำว่าตนกำลังถูกครอบงำ

²¹พบว่า ตามทฤษฎี Structuration เน้นการอธิบายเชิงภววิทยา (ontology) โดยให้ความสำคัญกับการรับรู้และตีความประสบการณ์ของบุคคลซึ่งถือเป็นโครงสร้างทางจิตใญ่ที่แตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล รวมทั้งมิติความเชื่อที่อยู่นอกเหนือการพิสูจน์ด้วยหลักวิทยาศาสตร์ อาทิ การรับรู้ความอัศจรรย์ของพระเจ้า ความเชื่อเรื่องโชคชะตา ฟ้า/พรหมลิขิตการทำนายทายทัก/หมอดู ความเชื่อเชิงไสยศาสตร์ ต่าง ๆ ด้วย โดยมองว่าทุกการรับรู้ของมนุษย์มีส่วนสำคัญที่นำไปสู่การสะท้อนคิดแห่งตนได้ทั้งสิ้น เนื่องจากเป็นปัจจัยที่มีส่วนในการทำความเข้าใจประสบการณ์ของบุคคล

²² งานวิจัยเรื่องทลายทความรุนแรง: แนวคิดการประกอบสร้างทางสังคมต่อการจัดการประสบการณ์ความรุนแรง ของนางสาวณญา พรหมพันธุ์

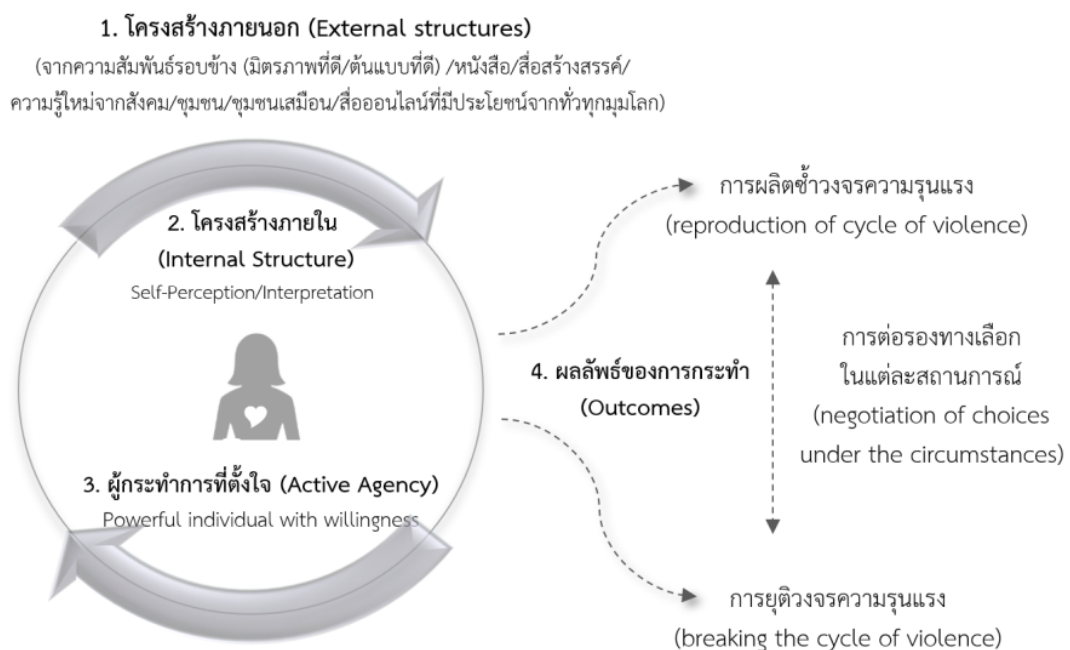
(be controlled) ด้วยกรอบของโครงสร้างความรุนแรงอยู่ เนื่องจากบุคคลนั้นถูกกระทำด้วยความรุนแรงมาตั้งแต่สถาบันพื้นฐานอย่างครอบครัวตั้งต้นหรือตั้งแต่วัยเด็ก (ซึ่งยังขาดภูมิคุ้มกันและไม่สามารถป้องกันตัวเองจากความรุนแรงได้ “defenseless victim”) ต่อเนื่องมาอย่างยาวนานจนเกิดความเคยชิน (familiarity) ในวงจร/โครงสร้างความรุนแรงดังกล่าว เป็นเหตุให้บุคคลเหล่านั้นประกอบสร้างแนวความคิดที่ว่าความรุนแรงเป็นเรื่องปกติ ทั้งนี้หากวิเคราะห์ผ่านแนวคิดการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม อธิบายได้ว่า ผู้กระทำการและโครงสร้าง (agency vs structure) ถูกหลอมรวมความสัมพันธ์ระหว่างกันมาอย่างยาวนานจนเสมือนว่าทั้งคู่เป็นกลไกเดียวกัน โดยที่กลไกนั้นมีส่วนสำคัญที่ทำให้บุคคลนั้นไม่สามารถแยกตนเองออกจากโครงสร้างที่รุนแรงซึ่งรายล้อมตนอยู่ได้ จึงมีแนวโน้มทำให้บุคคลนั้นขับเคลื่อนวงจรความรุนแรงให้ดำเนินต่อไปโดยไม่รู้ตัวหรือไม่รู้ว่าแท้จริงแล้วตนเองกับโครงสร้างเป็นสองส่วนที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง

นอกจากนี้ยังมีบางกรณีที่ปัจเจกบุคคลอาจจะรู้ตัว (aware) ว่าตนเองกำลังถูกครอบงำด้วยโครงสร้างความรุนแรงอยู่ แต่บุคคลนั้นกลับคิดว่าตนไม่มีสิทธิ (have no right) ที่จะกำหนดอนาคตของตนเอง เป็นเหตุให้ผู้นั้นเลือกที่จะยอมจำนน (surrender) ต่อโครงสร้างความรุนแรงหรือเลือกที่จะผลิตซ้ำวงจรความรุนแรงต่อไป เนื่องจากมองว่าโครงสร้างความรุนแรงที่ครอบงำตนอยู่นั้นเป็นกรอบโครงสร้างทางสังคมซึ่งอยู่เหนืออำนาจการควบคุมของมนุษย์ ซึ่งอาจมาจากความเชื่อที่ว่าประสบการณ์ความรุนแรงที่ตนเผชิญนั้นเป็นเพราะ “โชคชะตาฟ้าลิขิต” หรือ “บุญบาปที่สั่งสมมาตั้งแต่ชาติปางก่อน” เป็นตัวกำหนดชีวิตตนอยู่ ซึ่งในส่วนนี้สะท้อนกรอบความเชื่อที่ฝังรากลึกอยู่ในระดับรากฐานวัฒนธรรมทางสังคมที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทยอันมีผลต่อการกำหนดความคิดความเชื่อของสมาชิกในสังคมมาอย่างยาวนาน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การตีความส่วนบุคคล (personal interpretation)

แม้มนุษย์จะไม่สามารถเลือกพื้นฐานที่มาแห่งชีวิตของตนได้ แต่อย่างไรก็ตาม มนุษย์ในฐานะผู้กระทำการก็มีความสามารถในการเลือกที่จะต่อสู้และเปลี่ยนแปลงโครงสร้างความรุนแรงที่ครอบงำตนได้ตามแนวคิดของ Stones สามารถอธิบายประเด็นนี้ได้ว่า ผู้กระทำการที่พร้อมที่จะกระทำ (active agency) เท่านั้น ที่สามารถจะต่อสู้กับโครงสร้างความรุนแรงที่มีอยู่มากมายในสังคมได้ ในส่วนนี้สะท้อนมิติความตั้งใจ (willingness) ส่วนบุคคลกับความพยายามที่จะเอาชนะมันในทัศนทายาทความรุนแรงผ่านกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจของตนเอง (self-empowerment) ซึ่งจำเป็นต้องดำเนินการควบคู่ไปพร้อมกับการเสริมสร้างพลังเชิงโครงสร้าง (structural empowerment) จากสถาบันทางสังคมระดับต่าง ๆ (Zimmerman 1995, 583) เพื่อช่วยเหลือผู้ที่ติดหล่มในทัศนที่รุนแรง รวมทั้งเพื่อเปลี่ยนผ่านสังคม (transform society) ไปในวิถีทางที่ไม่รุนแรงต่อไป เนื่องจากการยุติวงจรความรุนแรงเป็นทั้งวิธีการ (mean) และจุดมุ่งหมาย (end) จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือทั้งจากความตั้งใจของบุคคลและความช่วยเหลือจากสังคมทุกภาคส่วนเพราะความร่วมมือของสมาชิกในสังคมย่อมมีพลังในการต่อสู้กับความรุนแรงได้มากกว่าพลังจากบุคคลใดบุคคลหนึ่งเพียงลำพัง

4) ผลลัพธ์ของการกระทำ (outcome) ในฐานะสิ่งที่ได้จากโครงสร้างภายในและภายนอกของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยที่สิ่งนี้จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง อันเกิดจากการกระทำซ้ำหรือการตัดการกระทำบางอย่างของผู้กระทำการนั้น ๆ ออก ในส่วนนี้สะท้อนผลผลิตที่ได้จากกลไกเชิงโครงสร้างทางสังคมควบคู่กับปัจเจกบุคคลในฐานะผู้กระทำการ เนื่องจากทั้งสององค์ประกอบมีส่วนสำคัญทั้งมิติการผลิตซ้ำ (reproduction) และมิติการยุติ (breaking) วงจรความรุนแรงต่อไป กล่าวคือ มนุษย์มีทางเลือกที่จะสืบทอดหรือยุติการถ่ายทอดความรุนแรง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่กล่าวมาข้างต้น

เราสามารถตั้งคำถามต่อไปได้ว่า มนุษย์สามารถยุติวงจรความรุนแรงได้อย่างสิ้นเชิงจริงหรือไม่? หรือแท้ที่จริงแล้วเป็นเพียงแค่การต่อรองทางเลือก (negotiation of choices) ของปัจเจกบุคคลในแต่ละสถานการณ์เท่านั้น เนื่องจากมนุษย์ไม่สามารถเลือกหรือคาดเดาสถานการณ์ความรุนแรงที่ตนอาจจะเผชิญได้ แต่อย่างไรก็ตาม มนุษย์ก็มีเสรีภาพ (free will) หรือมีสิทธิในการเลือก (the right to choose) ที่จะโต้ตอบ (react) ต่อสถานการณ์เหล่านั้นได้ว่า จะเลือกใช้หรือไม่ใช้ความรุนแรงต่อไป ซึ่งแน่นอนว่าย่อมแตกต่างกันออกไปในแต่ละบุคคลและแต่ละสถานการณ์ที่บุคคลนั้นเผชิญ นอกจากนี้จากการศึกษาพบว่า แม้มนุษย์จะเกิดมาพร้อมกับเสรีภาพในการเลือกและมีพลังจิต (will power) ในการกำหนดชีวิตของตนเอง แต่บ่อยครั้งที่พลังเหล่านั้นกลับถูกนำมาใช้ในเชิงทำลาย (รุนแรง) มากกว่าที่จะถูกนำมาใช้ในเชิงสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์ (ไม่รุนแรง) ทั้งนี้เพราะโครงสร้างความรุนแรงที่ร่ายล้อมสังคมอยู่อย่างมากมายนั้น ยังคงเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจเลือกของสมาชิกในสังคมนั้นอยู่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จากที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงการต่อรองทางเลือกของปัจเจกบุคคลในแต่ละสถานการณ์ สรุปได้ดังแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 อธิสรภาพจากมโนทัศน์ทฤษฎาความรุนแรง²³

5.บทสรุป

สรุปผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 5 คน พบว่า แต่ละคนมีประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวตั้งต้นที่แตกต่างกัน และทุกคนสะท้อนให้เห็นว่าตัวเองเป็นผู้ที่ได้รับ ความรุนแรงมาจากประสบการณ์ดังกล่าวทั้งสิ้น สะท้อนผ่านความคิดและพฤติกรรมที่แฝงด้วยความรุนแรง แตกต่างกันไป ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการผลิตซ้ำความรุนแรงต่อตนเองต่อผู้อื่นหรือต่อสังคม ทั้งนี้ทุกคน เป็นผู้ที่กำลังเข้าสู่กระบวนการเสริมสร้างพลังแห่งตนเพื่อปลดปล่อยตัวเองออกจากวงจรความรุนแรง อาทิ บางคนพยายามหนีออกมาจากความสัมพันธ์ที่รุนแรงและพยายามเยียวยาบาดแผลทางจิตใจของตนเอง ผ่านการขอความช่วยเหลือจากสังคม/มูลนิธิ/ภาครัฐ/บางคนพยายามแสวงหากลุ่มที่ให้ความ สนับสนุน/ช่วยเหลือผ่านชุมชน/ชุมชนเสมือน/สื่อ/สังคม บางคนเลือกที่จะเข้าสู่ทางธรรมเพื่อค้นหาหนทาง แห่งการดับทุกข์บางคนเข้ามาเป็นอาสาสมัครช่วยเหลือผู้อื่น บางคนเลือกที่จะลุกขึ้นมาต่อสู้กับโครงสร้าง ความรุนแรงโดยการเป็นนักเคลื่อนไหวที่เข้ามามีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงสังคม เป็นต้น

ข้างต้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลที่รวบรวมได้จากการศึกษาวิจัยผ่านโลกออนไลน์บนเครือข่าย อินเทอร์เน็ต ทั้งนี้สามารถสรุปได้ว่าความรุนแรงและมโนทัศน์ทฤษฎาความรุนแรงสามารถกลายมาเป็น มรดก (legacy) ตกทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นหนึ่งได้ (intergenerational transmission of violence) กล่าวคือ บรรพบุรุษที่มีประสบการณ์ความรุนแรงในอดีตสามารถถ่ายทอดกรอบความคิดที่รุนแรง เหล่านั้นมายังทายาทรุ่นต่อ ๆ ไปได้โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม (social learning process) จึง เป็นเหตุทำให้ความรุนแรงถูกหมุนเวียนในลักษณะวงจรที่มีการผลิตซ้ำหรือสืบทอดต่อกันมารุ่นแล้วรุ่นเล่า อย่างยาวนาน จนกว่าจะมีผู้ใดผู้หนึ่งพยายามที่จะต่อสู้/ถอนรากถอนโคนมโนทัศน์ความรุนแรงที่ถูกส่งผ่าน มาหลายต่อหลายรุ่นให้สิ้นซากหรือพยายามยุติการสืบทอด/ถ่ายทอดทฤษฎาความรุนแรงต่อไป

หากมนุษย์สามารถเลือกที่มาของตนได้ คงไม่มีผู้ใดที่จะเลือกเกิดหรือเลือกที่จะเติบโตมาใน ครอบครัวหรือโครงสร้างทางสังคมที่รุนแรงอย่างแน่นอน เพราะความรุนแรงเสมือนตัวบั่นทอนคุณภาพชีวิต ที่ดีของมนุษย์และถือเป็นอุปสรรคในการพัฒนาสังคมส่วนรวมด้วย ทั้งนี้แม้มนุษย์จะไม่มีเสรีภาพในการ เลือกที่มาของตนได้ แต่อย่างไรก็ตามมนุษย์ก็มีเสรีภาพที่จะเลือกเส้นทางการดำเนินชีวิตของตนในวิถีทางที่ ปราศจากความรุนแรงได้เช่นกันโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ใหม่เพื่อทำลายกรอบความคิดเดิมที่รุนแรงใน ที่นี้เสมือนการ “ล้างพิษ” (detoxification) หรือการบรรเทาพลังความรุนแรงที่ปัจเจกบุคคลอาจจะได้รับมา จากประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวให้เจือจางลงเพื่อเสริมสร้างพลังแห่งตนเตรียมพร้อมในการต่อสู้ กับโครงสร้างความรุนแรง จนนำไปสู่การปลดปล่อยตัวเองออกจากโครงสร้างนั้นต่อไปเพราะแท้ที่จริงแล้ว ปัจเจกบุคคลในฐานะผู้กระทำการที่มีพลังอำนาจ (power) และมีศักยภาพ (potential) ในการทำลาย

²³ผู้เขียนพัฒนาแผนภาพมาจากการศึกษาทฤษฎี SST ของ Stones โดยประยุกต์องค์ประกอบทั้ง 4 ส่วน มาจากตัว แบบวัฏจักรการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (cycle of structuration) เพื่อนำมาใช้ในการอธิบายการ แสวงหาอิสรภาพจากมโนทัศน์ทฤษฎาความรุนแรง

โครงสร้างความรุนแรงที่ครอบงำตนอยู่ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพลังความตั้งใจส่วนบุคคลด้วยว่าผู้หนึ่งจะเลือกใช้หรือไม่ใช้ ผลิตซ้ำหรือไม่ผลิตซ้ำ ถำรงหรือทำลาย สืบทอดหรือยุติวงจรความรุนแรงต่อไปหรือไม่ ซึ่งเป็นการตัดสินใจอย่างต่อเนื่องในทุกสถานการณ์ที่บุคคลนั้นเผชิญ

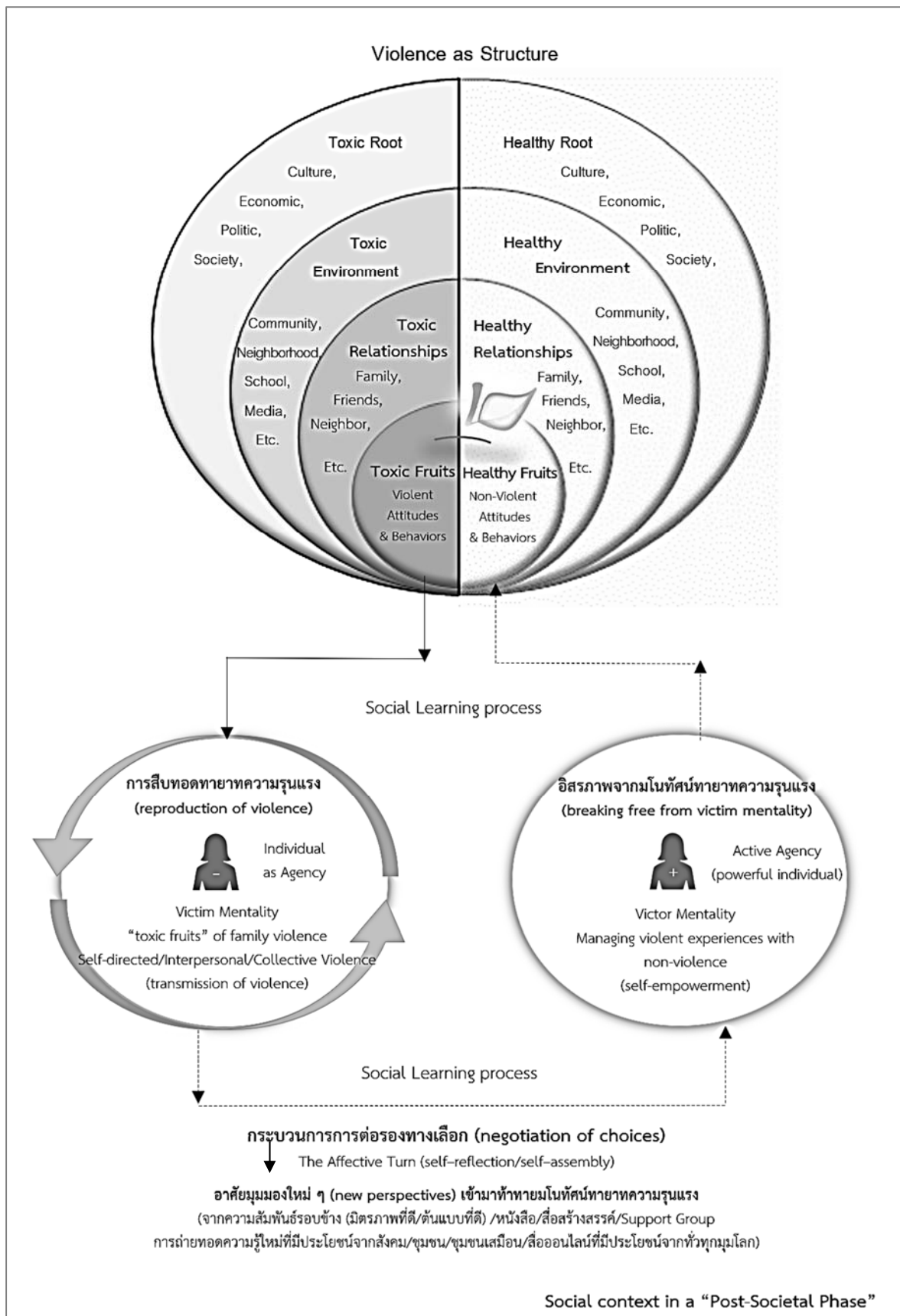
โดยสรุป เนื่องจากมนุษย์ไม่ใช่ผลผลิตที่เสร็จสมบูรณ์ (human beings are not finished products) (Reef 2004, 23) แต่มนุษย์ทุกช่วงวัยยังคงเรียนรู้ ยังคงเติบโต ยังคงจำเป็นต้องพัฒนาตนเอง จวบจนวันสุดท้ายแห่งชีวิต (Winfrey 2017) เพราะฉะนั้นการต่อสู้โครงสร้างความรุนแรงในสังคมจึงเป็นทั้งกระบวนการ (process) และจุดมุ่งหมาย (end) โดยการยุติวงจรความรุนแรงไม่ใช่การลงนามต่อสู้เพียงแค่ครั้งเดียวแล้วความรุนแรงจะหมดไปจากสังคมโดยสิ้นเชิงได้ เนื่องจากภายใต้โครงสร้างของทุกสังคมย่อมมีความรุนแรงฝังรากลึกหรือซ่อนเร้นอยู่ในสังคมอีกมากมาย เพราะฉะนั้นการที่จะทำลายโครงสร้างความรุนแรงได้นั้นทั้งปัจเจกบุคคลและสังคมจำเป็นต้องผนึกความร่วมมือกันในการลงนามต่อสู้กับโครงสร้างความรุนแรงในสังคมอย่างต่อเนื่อง (ongoing process) ไม่มีที่สิ้นสุด ตราบใดที่ความรุนแรงยังคงเป็นพิษที่ทำร้ายสังคมอยู่

ตามกรอบงานวิจัยนี้ สามารถสรุปได้ว่า แม้วานยหนึ่งมนุษย์เสมือนผลผลิต (fruit) จากกระบวนการประกอบสร้างทางสังคม (social construction process) โดยที่ผลผลิตนั้นจะมีคุณภาพหรือไม่ขึ้นอยู่กับกลไกทางสังคมทุกระดับ โดยเฉพาะกลไกพื้นฐานแห่งชีวิตและสังคมอย่างสถาบันครอบครัวตั้งต้นที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการปลูกฝังคุณค่าทางความคิดให้กับปัจเจกบุคคลเพื่อที่จะนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันและสร้างสรรค์สังคมต่อไป ทายาทความรุนแรงในที่นี้ เสมือนผลผลิตที่ได้รับพิษความรุนแรงมาจากกระบวนการประกอบสร้างทางสังคม แต่อย่างไรก็ตามจากการศึกษาวิจัยเรื่องเล่าประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวพบว่า มนุษย์ในฐานะผู้กระทำการเป็นมากกว่าเพียงแค่ผลผลิตของสังคมใดสังคมหนึ่งเท่านั้น กล่าวคือ อีกนัยหนึ่งเสมือนว่ามนุษย์เป็นผลผลิตที่มาพร้อมกับเมล็ดพันธุ์แห่งคุณค่า (seed of worthiness) ที่มีพลังภายในตนเอง (power within) ซึ่งถือเป็นพลังอำนาจที่สามารถเอาชนะพื้นฐานที่มาแห่งชีวิตของตนได้ และมีความสามารถที่จะทำลายโครงสร้างความรุนแรงซึ่งเป็นเงื่อนไขทางสังคมต่อไปได้เช่นกัน นอกจากนี้มนุษย์ยังมีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงหรือสร้างสรรค์สังคมและมีส่วนในการประกอบสร้างผลผลิตใหม่ที่ดี/ไม่รุนแรง (healthy/non-toxic fruit) ต่อไปได้อีกด้วย รวมทั้งสามารถเปลี่ยนแปลงตนเองให้มีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนรอบข้าง (healthy relationship) อาทิ เช่นการไม่ทำร้าย/ให้ร้าย/ใช้ความรุนแรงต่อผู้อื่น การให้อภัยผู้อื่นการให้มิตรภาพที่ดีต่อคนรอบข้าง เป็นต้น นอกจากนี้บุคคลนั้นยังสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์หรือทำให้ชุมชนน่าอยู่มากขึ้น (healthy environment) เช่นการเข้ามามีส่วนร่วมในการปรับเปลี่ยนสภาพชุมชน/สังคมไม่ให้เป็นแหล่งมั่วสุมที่เอื้อต่อการประกอบอาชญากรรม การให้ความร่วมมือในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในชุมชน/สังคม/สถานศึกษา การผลิตองค์ความรู้ที่มีประโยชน์ การส่งเสริมสื่อหลัก/สื่อทางเลือกในโลกออนไลน์ในเชิงสร้างสรรค์การเปิดช่องทางการให้ความสนับสนุนและช่วยเหลือผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรง เป็นต้น นอกจากนี้ ในระดับต่อมาก็คือกลไกทางสังคมระดับใหญ่ สมาชิกในสังคมสามารถเข้ามามีส่วนในการผลักดันการเปลี่ยนแปลงสังคมในระดับ

โครงสร้างและวัฒนธรรมเพื่อขับเคลื่อนไปสู่สังคมที่ความรุนแรงมีน้อยลงต่อไปซึ่งสามารถสรุปได้ดัง
แผนภาพที่ 3²⁴

ทั้งนี้การยุติวงจรความรุนแรงเริ่มจากการทลายมโนทัศน์ทายาทความรุนแรงของปัจเจกบุคคลโดยผ่านกระบวนการเสริมสร้างพลังแห่งตนเพื่อเปลี่ยนแปลงความคิดใหม่ (renewing of the mind) จากเดิมที่เชื่อว่า “ตนคือเหยื่อความรุนแรง” (victim mentality) เปลี่ยนแปลง (transform) ไปสู่กรอบความคิดใหม่ที่ว่า “ตนมีพลังที่สามารถเอาชนะกรอบความคิดเดิมที่รุนแรงได้” (victor mentality) (Osteen 2017b) “ความรุนแรงเป็นเพียงแค่ประสบการณ์ไม่ใช่ตัวตนของมนุษย์” และ “ตนไม่จำเป็นต้องตกเป็นเหยื่อหรือกลายเป็นทาสของโครงสร้างความรุนแรงโดยการผลิตซ้ำความรุนแรงตลอดไป” ข้างต้นสะท้อนให้เห็นมิติการเปลี่ยนแปลงกรอบความคิดของปัจเจกบุคคลโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปลดปล่อยตัวเองออกจากมโนทัศน์ทายาทความรุนแรงเพื่อเตรียมพร้อมในการลงสนามการต่อสู้กับโครงสร้างความรุนแรงต่อไปเพื่อกำหนด/ลิขิตชะตาชีวิตของตนเองมุ่งสู่อิสรภาพที่แท้จริง ทั้งนี้เนื่องจากมนุษย์ทุกคนมีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงตนเองและมีความสามารถที่จะสร้างสรรค์สังคมไปในวิถีทางที่ดีขึ้นต่อไปได้

²⁴หลักการนี้ผู้เขียนประยุกต์มาจากกรอบแนวคิดเชิงนิเวศวิทยา (the ecological framework) (World Health Organization 2017) และการศึกษาทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมของ Anthony Giddens และ Rob Stones ท่ามกลางบริบทสังคมปัจจุบัน

แผนภาพที่ 3 บทสรุปการต่อสู้ระหว่างผู้กระทำการกับโครงสร้างความรุนแรง
 (the battle between active agency and violent structure)

References

- Burawoy, Michael. 2005. "For Public Sociology." *American Sociological Review* 70(4): 4–28.
- Chetta Puanghut. 2007. "Trisadee Sangkhom Lae Kantumkramkoijai Sapava Samaimai Khong Anthony Giddens." [Anthony Giddens' Sociological Theories and Understanding Social Context]. *Rom Phruek Journal* 26(1): 1-42. (in Thai)
- The Childhood Domestic Violence Association. 2017. "Are You a Child or Teen Experiencing Childhood Domestic Violence?" Accessed August 31, 2017. <https://cdv.org/what-is-cdv/i-am-a-child-experiencing-cdv>.
- Crawford, Emma, Helen Liebling-Kalifani, and Vicki Hill. 2009. "Women's Understanding of the Effects of Domestic Abuse: The Impact on Third Identity, Sense of Self and Resilience. A Grounded Theory Approach." *Journal of International Women's Studies* 11(2): 62-82.
- Finley, Laura L. 2016. *Domestic Abuse and Sexual Assault in Popular Culture*. Santa Barbara, CA: ABC-CLIO
- Forward, Susan, and Craig Buck. 2001. *Toxic Parents: Overcoming Their Hurtful Legacy and Reclaiming Your Life*. New York: Bantam Books.
- Fosha, Diana. 2000. *The Transforming Power of Affect: A Model for Accelerated Change*. New York: Basic Books.
- Leisenring, Amy. 2006. "Confronting Victim Discourses: The Identity Work of Battered Women." *Symbolic Interaction* 29(3): 307-330.
- McClennen, Joan. 2010. *Social Work and Family Violence: Theories, Assessment, and Intervention*. New York: Springer Publishing Company.
- McGraw, Phill. 2017a. "End the Silence on Domestic Violence." Dr. Phill Show. Accessed December 27, 2017. https://www.drphil.com/show-pages/end_the_silence.
- , 2017b. "Parenting." Dr. Phill Show. Accessed December 22, 2017. https://www.drphil.com/advice_categories/parenting.
- , 2016. "What Parents Fighting Looks Like through Their Child's Eyes." Dr. Phill Show. Accessed January 17, 2018. <https://www.drphil.com/advice/what-parents-fighting-looks-like-through-their-childs-eyes>.

- Osteen, Joel. 2017a. "Don't Waste Your Pain." Joel Osteen Ministries. Accessed August 27, 2017. <https://www.joelosteen.com/Pages/WatchOnline.aspx>.
- , 2017b. "From Victim to Victor." Joel Osteen Ministries. Accessed August 23, 2017. <https://www.joelosteen.com/Pages/MonthlyOffer.aspx?variantId=76>.
- Pinwadee Srisupun. 2012. "Bot Vichan Nangsue: Rob Stones. Structuration Theory." [Book Review: Rob Stones. Structuration Theory]. *Journal of Mekong Societies* 8(3):192-200. (in Thai)
- Reef, Sharon. 2004. **Believe in Your Self: An Ancient Sage in a Modern World: A Simple and Practical Guide to Bringing Spirituality into Daily Life**. San Diego, CA: International University Line.
- Schacter, Daniel L. 2011. **Psychology**. 2nd ed. New York: Worth Publishers.
- Stones, Rob. 2005. **Structuration Theory**. New York: Palgrave MacMillan.
- Supang Chantavanich. 2012. **Trisadee Sangkhom Wittaya**. [SociologicalTheories]. 7th ed. Bangkok: Chulalongkorn University Press. (in Thai)
- Tippawan Hansakunachai. 2015. "Samongdek Reanrue Dai Mak Kwa Tee Por Mae Khid." [Children's Brain Could Learn Much More Than What Parents Think]. Manager Online. Accessed January 26, 2018. <http://www.manager.co.th/goodhealth/ViewNews.aspx?NewsID=9580000095049>. (in Thai)
- Widom, Cathy Spatz, Sally Czaja, and Mary Ann Dutton. 2014. "Child Abuse and Neglect and Intimate Partner Violence Victimization and Perpetration: A Prospective Investigation." *Child Abuse & Neglect* 38(4): 650-663.
- Winfrey, Oprah. 2017. "Oprah's Lifeclass." The Oprah Winfrey Network. Accessed December 27, 2017. <http://www.oprah.com/app/oprahs-lifeclass.html>.
- , 2015. "The Oprah Winfrey Show, Aha! 20 Years of Lessons." Youtube. Accessed January 14, 2018. <https://www.youtube.com/watch?v=NC6sirSLCsk&t=2058s>.
- , 2016. "SuperSoul Sunday." The Oprah Winfrey Network. Accessed September 22, 2017. <http://www.oprah.com/app/super-soul-sunday.html>.
- World Health Organization. 2017. **The Ecological Framework**. Geneva: The Organization. Accessed August 14, 2018. <http://www.who.int/violenceprevention/approach/ecology/en>.
- Wolford, Anna. 2015. **Multicultural Education: Teaching and Learning in the Global Village**. San Diego, CA: Cognella Academic Publishing.

Zimmerman, Marc A. 1995. "Psychological Empowerment: Issues and Illustrations." **American Journal of Community Psychology** 23(5): 581-599.